

НАУКА В ДОЛОНЬКАХ

ПРАКТИКУМ

*з навчальної дисципліни «Дитяче експериментування в закладах освіти»
для здобувачів спеціальності
012 Дошкільна освіта*

УДК 373.2.011.3-052:001.891](076)

DOI: [https://doi.org/10.31652/373.2.011.3-052:001.891\]\(076\)-1-100](https://doi.org/10.31652/373.2.011.3-052:001.891](076)-1-100)

K27

Карук І. В. Наука в долоньках: практикум з навчальної дисципліни «Дитяче експериментування в закладах освіти» для здобувачів спеціальності 012 Дошкільна освіта. 2-ге вид., переробл. і допов. Вінниця : ВДПУ, 2025. 100 с.

Рекомендовано до друку вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №9 від 28 січня 2026 р.)

Рецензенти:

Колеснік К.А. доктор філософії (PhD), доцент, доцент кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Андрусик Т.Б. директора Комунального закладу «ЗДО №10 Вінницької міської ради», м. Вінниця.

Практикум відповідає вимогам Базового компонента дошкільної освіти, орієнтований на впровадження комплексної програми «Стежинки у Всесвіт» та альтернативної програми «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт». Допоможе майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти опанувати основні теоретичні питання навчальної дисципліни «Дитяче експериментування у закладах освіти», ретельно підготуватись до практичних занять, опрацювати рекомендовану літературу, організувати самостійну роботу та підготовку до контролю рівня засвоєння знань та навичок. Також наведені у додатках зразки-орієнтири допоможуть майбутнім вихователям ЗДО методично правильно організовувати експериментальну діяльність дошкільників під час проходження педагогічної практики.

Навчальне видання призначене для здобувачів спеціальності 012 Дошкільна освіта, викладачів педагогічних дисциплін ЗВО, вихователів закладів дошкільної освіти.

© Карук І.В., 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	9
Структура навчальної дисципліни.....	9
Мета навчальної дисципліни.....	10
Критерії та методи контролю.....	12
II. ЛЕКЦІЙНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ.....	14
Лекційне заняття №1.....	14
Лекційне заняття №2.....	16
Лекційне заняття №3.....	17
Лекційне заняття №4.....	19
Практичне заняття №1-2.....	21
Практичне заняття №3.....	22
Практичне заняття №4.....	23
Практичне заняття №5.....	24
Практичне заняття №6.....	26
Практичне заняття №7.....	28
Практичне заняття №8.....	29
Практичне заняття №9.....	31
Практичне заняття №10.....	33

Практичне заняття №11.....	34
Практичне заняття №12.....	35
Практичне заняття №13.....	36
Практичне заняття №14.....	38
Практичне заняття №15.....	39
Практичне заняття №16.....	40
Практичне заняття №17.....	41
Практичне заняття №18.....	43
Практичне заняття №19.....	45
Практичне заняття №20.....	46
ІІІ. МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ.....	48
Індивідуально навчально-дослідне завдання.....	48
Тематика дослідів та експериментів.....	50
Заняття для дітей дошкільного віку з використанням дослідницько-експериментальної діяльності.....	65
Наукова лабораторія як осередок дитячого експериментування.....	70
Комікси та дослідницько-експериментальна діяльність.....	72
Казки про дитяче експериментування.....	73
Використання методу моделювання в організації дослідницько-експериментальної діяльності дітей.....	75
Арт-схема «дитяче експериментування як один із провідних видів діяльності дошкільників».....	76
Модель сучасного закладу дошкільної освіти з акцентом на провідну роль дослідницько-експериментальної діяльності у розвитку дітей дошкільного віку.....	78

Чарівний набір дослідника природи.....	81
Етапи розвитку експериментування як виду діяльності дітей раннього та дошкільного віку.....	82
Глосарій.....	85
Особливості дитячого експериментування.....	88
Організація дослідів із дітьми старшого дошкільного віку (за С. Єлмановою – співробітником інституту педагогіки АПН України).....	90
Конспект заняття із дитячим експериментуванням з циклу «Ми – хіміки» (автор Н. Саркісова – вихователька закладу дошкільної освіти).....	91
Гра-експериментування як засіб розвитку дослідницької активності.....	92
Приклад морально-етичних дослідів за казками й оповіданнями В. Сухомлинського (за Б. Мацур).....	94
Список використаних джерел.....	95

ПЕРЕДМОВА

Актуальною проблемою сучасної освіти є пошук ефективних шляхів виховання та розвитку креативної, ініціативної особистості, здатної до реалізації свого творчого потенціалу і дослідницької активності в різних видах діяльності. Дослідницька активність дитини проявляється як внутрішнє прагнення, що породжує дослідницька поведінка.

Реформування освітньої сфери нашої держави, зокрема, зміни внесені до Закону України «Про дошкільну освіту», нова редакція Базового компонента дошкільної освіти, засвідчують, що сучасна дитина має активно досліджувати новизну і складність навколишнього світу, створювати та знаходити нові оригінальні стратегії поведінки та діяльності. Дитяче експериментування виступає сьогодні найбільш активною формою дослідницької діяльності в дошкільному віці, яке розглядається як практична діяльність спрямована на пізнання властивостей, якостей предметів і матеріалів.

Питанням про сутність, структуру та значення дослідницько-експериментальної діяльності в системі інших видів діяльності дітей у закладі дошкільної освіти досліджуються в працях Т. Бабюк, К. Крутій, Н. Лисенко, З. Плохій та багато інших науковців. Дослідниками, а саме у галузі педагогіки встановлено, що за допомогою дослідницько-експериментальної діяльності в дитини досить легко формуються орієнтувальні вміння, інтелектуальні та практичні дії, розвивається мислення.

Експериментування пронизує всі сфери дитячого життя, всі види дитячої діяльності, у тому числі й ігрову. Дитяче експериментування – це не відокремлений від інших видів діяльності, а навпаки експериментальна діяльність пов'язана з усіма видами діяльності дітей дошкільного віку (спостереження, праця, розвиток мовлення, образотворча діяльність, з формуванням елементарних математичних уявлень, читанням художньої літератури, з музичним та фізичним вихованням). Тому так важливо ще на етапі професійного навчання підготувати майбутніх

вихователів до методично правильної організації та керівництва дитячим експериментуванням освітньому просторі закладу дошкільної освіти.

Нами визначено основні завдання вивчення дисципліни «Дитяче експериментування в закладах освіти»: *теоретико-методологічні* – систематизація знань студентів про дослідницько-експериментальну діяльність та особливості її організації; *методичні* – оволодіння студентами методичними засадами педагогічного супроводу дослідницько-експериментальною діяльністю дітей дошкільного віку; *практичні* – формування умінь доцільно використовувати методи і прийоми організації дитячого експериментування в освітньому просторі закладу дошкільної освіти.

Практикум розроблений відповідно до навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта. Початкова освіта», «Дошкільна освіта. Логопедія» яким передбачено проведення лекційних та практичних занять, організацію самостійної роботи. На лекційних та практичних заняттях з навчальної дисципліни «Дитяче експериментування в закладах освіти» планується обговорення теоретичних питань стосовно категоріально-понятійного апарату теорії дослідницько-експериментальної діяльності та виконання студентами різного роду професійно-орієнтованих завдань. Організовані у такий спосіб заняття озброюють майбутнього вихователя конкретними прийомами взаємодії з дітьми раннього та дошкільного віку в процесі організації дитячого експериментування, допоможуть фахівцям дошкільної освіти суттєво підвищити якість і результативність освітньої роботи з дошкільниками.

У пропонованому практикумі представлені матеріали до трьох частин. У першій частині подана структура навчальної дисципліни за змістом і видами освітньої діяльності. Практичний другий блок являє собою розгорнуті плани 4 лекційних та 20 практичних занять, систему вправ і завдань, що спрямовані на теоретичне усвідомлення і практичне засвоєння курсу. У третьому блоці

представлено методичні матеріали, які допоможуть майбутньому вихователю у підготовці до організації дитячого експериментування.

Мета навчально-методичного видання – створення інформаційно-методичного забезпечення підготовки здобувачам ЗВО до практичних занять з навчальної дисципліни «Дитяче експериментування у закладах освіти», організація їхньої самостійної роботи.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, предметна спеціальність, спеціалізація, додаткова спеціалізація/спеціальність / предметна спеціальність, освітня (освітньо-професійна або освітньо-наукова) програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма	заочна форма
Загальна кількість кредитів - 4 Кількість кредитів на поточний навчальний рік - 4	Галузь знань 01 Освіта /Педагогіка	Вибіркова	
Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) - методична валізка	Спеціальність 012 Дошкільна освіта Додаткова спеціальність Початкова освіта Додаткова спеціалізація Логопедія Освітньо-професійні програми Дошкільна освіта. Початкова освіта; Дошкільна освіта. Логопедія	РІК НАВЧАННЯ	
		2- й	2- й
Загальна кількість годин -120 Кількість годин на поточний навчальний рік - 120 Кількість годин на 3 семестр - 120		СЕМЕСТР	
		3 - й	3 - й
Тижневих годин для денної форми: <i>аудиторних - 2 самостійної роботи здобувача - 2</i>	Ступінь вищої освіти бакалавр	8 годин	4 годин
		ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	
		40 годин	12 годин
		ЛАБОРАТОРНІ ЗАНЯТТЯ	
		годин	-годин
		ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАНЯТТЯ	
		годин	-годин
		САМОСТІЙНА РОБОТА	
		72 годин	104 годин
		ВИД КОНТРОЛЮ: Залік	

Мета, завдання, компетентності та результати навчання

2.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Дитяче експериментування в закладах дошкільної освіти»: формування професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти з організації проєктної діяльності та дитячого експериментування у контексті їх соціалізації, що ґрунтується на вивченні теоретико-методичних основ дослідницько-експериментальної діяльності дітей дошкільного віку в умовах суспільного дошкільного виховання та сім'ї.

2.2. Завданнями дисципліни є:

- опанування методичними засадами педагогічного супроводу організації проєктної діяльності та дослідницько-експериментальної діяльності дошкільників;
- формування вмінь і навичок взаємодії з батьками та членами родини в процесі організації дитячого експериментування в закладах дошкільної освіти;
- ознайомлення здобувачів освіти з сучасними науковими дослідженнями та практичним досвідом в галузі дитячого експериментування;
- формування активної творчої особистості, здатної до самостійного визначення і розв'язання фахових завдань;
- інтересу у здобувачів до оволодіння змісту навчальної дисципліни.

2.3. Компетентності (за освітньо-професійними програмами: Дошкільна освіта. Початкова освіта; Дошкільна освіта. Логопедія)

2.3.1. Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної та початкової освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього, дошкільного та молодшого шкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових

методик дошкільної та початкової освіти, характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

2.3.2. Загальні компетентності:

- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу, систематизації й узагальнення інформації з різних джерел та формулювання логічних висновків.

- Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями, зокрема, інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання дітей раннього і дошкільного віку в межах реалізації професійних функцій.

2.3.2. Фахові компетентності:

- Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації, знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками у професійних цілях, продумано й виважено будувати процес власне педагогічного та корекційно-педагогічного спілкування. Здатність налагоджувати продуктивну професійну взаємодію, суб'єкт-суб'єктну комунікацію.

- Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага). Здатність до застосування знань про психологічні механізми розвитку, навчання і виховання задля забезпечення спрямованої соціалізації та інтеграції дитини з порушеннями мовлення.

- Здатність нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах праці.

2.4. Програмні результати навчання:

- Знати і розуміти сучасні теоретичні основи предметної спеціальності/спеціалізації, визначати педагогічні умови, закономірності,

принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі.

- Демонструвати знання основних положень логопедії, відомостей про основні види і форми мовленнєвих порушень, їх механізми, структуру і характерні прояви.

- Виявляти знання особливостей організації логопедичної допомоги дітям та профілактики можливих порушень мовлення.

- Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

Методи та критерії оцінювання

В освітньому процесі використовуються такі види контролю, як поточний і підсумковий.

Поточний контроль проводиться на усіх видах аудиторних занять (лекції, практичні заняття), а також оцінюється самостійна робота. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 80 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти скласти залік – 35 балів).

Поточний контроль на усіх видах аудиторних занять реалізується такими методами: усного і письмового опитування, виступів на практичних заняттях, підготовка та демонстрація презентацій тощо.

Методи підсумкового оцінювання: усний залік.

На підсумковий (семестровий) контроль (залік) рішенням кафедри відводиться від 20 балів.

ВДПУ ім. М. Коцюбинського використовує стобальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється згідно з Критеріями оцінювання знань і вмінь здобувачів вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за такими рівнями і критеріями:

Оцінка за шкалами ЄКТС, столбцевою, розширеною	Критерії оцінювання	Рівень досягнень здобувача
А 90-100 балів ВІДМІННО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні; комплексом знань та вмінь, який характеризується системністю. Застосування знань здійснюється на основі самостійного цілеутворення, побудови власних програм діяльності. Здобувач проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання. Здобувач спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки, нові задачі, розв'язувати нестандартні задачі, ситуації. Навчально-пізнавальна активність обумовлена пізнавальними інтересами, мотивами саморозвитку і професійного становлення. Здобувач проявляє інтерес до актуальних проблем відповідного освітнього компонента, може під керівництвом викладача вибрати предмет наукового дослідження, проводити самостійну науково-дослідну роботу.	ВІСОКИЙ
В 80-89 балів ДУЖЕ ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні. Здобувач володіє комплексом знань та вмінь, який є частково-впорядкованим. У процесі застосування знань студент спроможний вибрати необхідний елемент комплексу знань та вмінь. Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих задач, ситуацій. Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий.	ВІСОКИЙ
С 75-79 балів ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на підвищеному рівні, може усвідомлено застосовувати знання та вміння для висвітлення суті питання. Комплекс знань частково-структурований. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях. Здобувач усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій тощо. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком. Здобувач спроможний аргументувати застосування певної методичної дії у ході розв'язування задач, ситуацій тощо. Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.	ДОСТАТНІЙ

D 60-74 балів ЗАДОВІЛЬНО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на середньому рівні, може проілюструвати власними прикладами відповідь на питання, частково усвідомлює специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо, має знання про способи розв'язування типових задач, ситуацій тощо. Однак процес самостійного розв'язування задач, ситуацій тощо потребує опори на зразок. Навчально-пізнавальна активність здобувача є ситуативно-евристичною. Домінують мотиви обов'язку та особистого успіху. Використання засобів саморозвитку та самопізнання відбувається не усвідомлено.	ЗАДОВІЛЬНИЙ
E 50-59 балів ДОСТАТНЬО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на середньому рівні. Має уявлення про специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо. Виконання дій при роз'ясненні задач, ситуацій частково усвідомлюється, здійснюється частково правильно.	НИЗЬКИЙ
F _x 35-49 балів НЕЗАДОВІЛЬНО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст основних розділів. Виконання окремих дій відбувається не усвідомлено, однак переважно правильно, навчально-пізнавальна активність мотивується ситуативно-прагматичним інтересом.	НЕЗАДОВІЛЬНИЙ
F 0-34 балів НЕПРИЙНЯТО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст окремих розділів. Виконання окремих методичних дій відбувається несвідомо, у більшості неправильно, навчально-пізнавальна активність проявляється лише у ситуаціях зовнішнього примусу.	

Шкала оцінювання: стобалова, ECTS, розширена

Сума балів за всі види освітньої діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за розширеною шкалою
		<i>Для екзамену, заліку, курсової роботи, практики</i>
90-100	A	ВІДМІННО
80-89	B	ДУЖЕ ДОБРЕ
75-79	C	ДОБРЕ
60-74	D	ЗАДОВІЛЬНО
50-59	E	ДОСТАТНЬО
35-49	F _x	НЕЗАДОВІЛЬНО З МОЖЛИВІСТЮ ПОВТОРНОГО СКЛАДАННЯ
1-34	F	НЕПРИЙНЯТНО З ОБОВ'ЯЗКОВИМ ПОВТОРНИМ ВИВЧЕННЯМ ДИСЦИПЛІНИ

II. ЛЕКЦІЙНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ

Лекційне заняття №1

Тема. Теоретичні основи організації дитячого експериментування

Питання для теоретичного опрацювання

1. Дефінітивний аналіз поняття «дитяче експериментування».
2. Розвиток дитячого експериментування в історії дошкільної педагогіки.
3. Сучасні дослідження з проблеми організації дослідницько-експериментальної діяльності дошкільників.
4. Значення дослідницько-експериментальної діяльності для розвитку особистості.
5. Основні завдання дослідницько-експериментальної діяльності для дітей 3-го, 4-го, 5-го, 6-го року життя.

«Дитяче експериментування»

в історії педагогіки дошкільного дитинства

<i>Педагог</i>	<i>Основні праці</i>	<i>Основні ідеї</i>	<i>Вислови педагог про дослідницько- експериментальну діяльність дітей</i>

Інформаційні джерела до заняття

1. Бабюк Т. Й. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2011. 64 с.
2. Беленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.

3. Дошкільнятам про світ природи: Діти четвертого року життя (молодший дошкільний вік): навч.-метод. посіб. / Г.В. Беленька, О.А. Половіна. К.: Генеза, 2018. 128 с.
5. Зарубіжна література для дітей : підруч. для студентів вищ. навч. закладів / Т. Б. Качак, Л. М. Круль. Київ : Академвидав, 2014. 220с.
6. Карапузова І., Бурсова С. Дитяче експериментування : реалії та перспективи. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 9(63). С.39-49.
7. Карук І.В. Особливості розвитку дослідницької активності у дітей дошкільного віку. *La science et la technologie a l'ere de la societe de l'information: coll. de papiers scientifiques «ЛОГОΣ» з avec des matériaux de la conf. Scientifique et pratique internationale, Bordeaux, 3 mars, 2019. Bordeaux : OP « Plateforme scientifique europeenne», 2019. V.6.P. 20-22.*
8. Крутий К.Л., Маковецька Н.В. Інноваційна діяльність у сучасному дошкільному навчальному закладі: методичний аспект. Запоріжжя: ТОВ «ЛПІС» ЛТД, 2004. 128 с.
10. Присяжнюк Л.А. Проектуємо. Досліджуємо. Пізнаємо: формування астрономічних уявлень дошкільників засобами колективного проектування. *Дошкільне виховання*. 2012. № 4. С. 8–13.

Лекційне заняття №2

Тема. Програмно-методичне забезпечення дослідницько-експериментальної діяльності дітей дошкільного віку

Питання для теоретичного опрацювання

1. Базовий компонент дошкільної освіти як основний державний стандарт.
2. Програми дошкільної освіти та їх роль в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.
3. Характеристика дослідницько-експериментальної діяльності в програмно-методичному забезпеченні.

Інформаційні джерела до заняття

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennyabazovogokomponentadoshkilnoyiosvitiderzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>

2. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / наук. керівник К. Л. Крутій; автор. колектив: Грицишина Т. І., Голюк О. А., Деснова І. С., Зданевич Л. І., Каплуновська О. М., Карук І. В., Кривошея Т.М, Крутій К. Л., Патрикєєва О. А., Присяжнюк Л.А., Родюк Н.Ю., Стахова І. А., Стеценко І. Б., Черноморець В. В., Шикиринська О. А. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 148 с.

3. Карук І., Стахова І. Аналіз європейського програмно-методичного забезпечення екологічного виховання дітей дошкільного віку. *Суспільство та національні інтереси: журнал*. 2024. № 5(5) 2024. С. 241-251.

4. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти : дошкільник-педагог : навчально-методичний посібник для ВНЗ. К. : Слово, 2009. С. 108-181.

5. Лупійко Л. Екологічна культура та народні природознавчі традиції : орієнтовний зміст програми «Екологічна скринька». Палітра педагога. 2004. № 1. С. 9-13.

6. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.

7. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2020. 244 с.

8. Шумер Т., Сергєєва І. Маленькі дослідники : програма пізнавального розвитку дошкільників у пошуково-дослідницькій діяльності. Палітра педагога. 2008. № 2-6.

Лекційне заняття №3

Тема. Досліди та експерименти в закладі дошкільної освіти

Питання для теоретичного опрацювання

1. Зміст та значення дослідів та експериментів в закладі дошкільної освіти: схожість та відмінність.
2. Структуру дослідів у ЗДО.
3. Структура дитячих експериментів у ЗДО.
4. Осередок дитячого експериментування.
5. Взаємодія з родинами вихованців з питань організації дитячого експериментування в умовах сім'ї.

Порівняльна таблиця «Дослід та експеримент».

	<i>Дослід</i>	<i>Експеримент</i>
Схожість		
Відмінність		

Інформаційні джерела до заняття:

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. [Електронний ресурс] . Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennyabazovogokomponentadoshkilnoyiosviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
2. Бабюк Т. Й. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2011. 64 с.
3. Беленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.
4. Закон України «Про освіту» (2024) [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
5. Карапузова І., Бурсова С. Дитяче експериментування : реалії та перспективи / *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 9(63). С.39-49.
6. Карук І. Особливості розвитку дослідницької активності у дітей дошкільного віку. *La science et la technologie a l'ere de la societe de l'information: coll. de papiers scientifiques «ЛОГОΣ» z avec des materiaux de la conf. Scientifique et pratique internationale*. Bordeaux: OP «Plateforme scientifique europeenne». 2019. V.6. P. 20-22.
7. Крутій К.Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зима-білосніжка / К. Л. Крутій, І. Б. Стеценко. Запоріжжя : ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2017. 124 с.
8. Сучасні форми взаємодії з батьками [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717784/1/%D0%92%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F%20%D0%97%D0%94%D0%9E%20%D0%B7%20%D0%B1%D0%B0%D1%82%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B8.pdf>

9. Inna Karuk, Kateryna Kolesnik, Tetiana Kryvosheya, Larysa Prysiazhniuk, Oleksandra Shykyrynska. ORGANIZATION OF GROUP ACTIVITIES OF OLDER PRESCHOOL CHILDREN IN THE PROCESS OF EXPERIMENTING. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION Proceedings of the International Scientific Conference*. Volume II, May 28 th - 29th, 2021. 729-743.

Лекційне заняття №4

Тема. Особливості організації дитячого експериментування у різних вікових групах

Питання для теоретичного опрацювання

1. Зміст дослідницько-експериментальної роботи з дітьми раннього віку.
2. Дослідницько-експериментальна робота дітей 3-4 року життя.
3. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей середнього дошкільного віку.
4. Дитяче експериментування у старшій віковій групі.

<u>ДИТЯЧЕ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ</u>			
З дітьми раннього віку	З дітьми молодшого дошкільного віку	З дітьми середнього дошкільного віку	З дітьми старшого дошкільного віку

Інформаційні джерела до заняття:

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennyabazovogokomponentadoshkilnoyiosviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
2. Бабюк Т. Й. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2011. 64 с.
3. Беленька Г.В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 2-7.

4. Карапузова І., Бурсова С. Дитяче експериментування : реалії та перспективи / *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 9(63). С.39-49.
5. Карук І.В. Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей у закладі дошкільної освіти. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique: collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale* (Vol. 1), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 117-120.
6. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazniuk L., Shykyrynska O., Vyshkivska V., Komarivska N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. *Society. Integration. Education*, I, 2022. 404-414. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6838>
7. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of *experimenting Society. Integration. Education*, II Rezekne, 2021. 729-743. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6247>
8. Lazarenko N., Kolomiiets A., Kolesnik K. Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. *Preschool Education: Global Trends*, 2022, 2. P. 123-138.

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

Практичне заняття №1-2

Тема. Поняття та особливості дослідницько-експериментальної діяльності дітей

Питання для теоретичного опрацювання

1. Особливості пізнавального розвитку дітей дошкільного віку.
2. Характеристика основних понять у науково-педагогічній літературі: «експеримент», «дослід», «дослідницька діяльність», «дослідницько-експериментальна діяльність дітей», «пошуково-дослідницька діяльність», «дитяче експериментування».
3. Психологічні аспекти застосування експериментально-дослідницької діяльності у роботі з дітьми дошкільного віку.

Практичні завдання до заняття

1. Створити арт-схему на тему «Дитяче експериментування як один із провідних видів діяльності дошкільників» де будуть зазначені основні поняття даної теми та вказано, функції й значення експериментування.
2. Напишіть цікаву казку про дитяче експериментування та намалюйте/підберіть з інтернету ілюстрації. Будьте готові до презентації на занятті.

Інформаційні джерела до заняття

1. Бабюк Т. Й. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2011. 64 с.
2. Беленька Г.В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 2-7.
3. Жадан Л.В., Жадан В.П. Педагогічний словник. Харків : Вид.група «Основа», 2018. 144с.
4. Карапузова І., Бурсова С. Дитяче експериментування : реалії та перспективи / *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 9(63). С.39-49.

5. Карук І.В. Дефінітивний аналіз та сутність поняття «експериментальна діяльність». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : педагогіка і психологія. 2020. Випуск 61. С. 30-35.
6. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремін. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
7. Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. Педагогічна думка, 2001. С.196.
8. Експериментально-дослідницька діяльність як чинник пізнавального розвитку дитини. Електронний ресурс <http://svitloforchuk.ck.ua/?p=1885>
9. Karuk I. Organization of children's experimentation in environmental education of preschoolers. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices*, Tallinn: Teadmus OÜ, 2022. 150-152.
10. Karuk Inna, Kolesnik Kateryna, Tetiana Kryvosheya, Pakhalchuk Natalia, Pokhyla Svitlana. Trends of implementation of research-experimental activities in preschool educational institutions of ukraine in today's conditions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION: Proceedings of the International Scientific Conference*. Volume II, May 24th, 2024. 16-26.

Практичне заняття №3

Тема. Дитяче експериментування в освітньому процесі закладу дошкільної освіти

Питання для теоретичного опрацювання

1. Значення дослідницько-експериментальної діяльності для розвитку особистості.
2. Місце дитячого експериментування в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Практичні завдання до заняття

1. Створіть та представте на занятті власний заклад дошкільної освіти, де провідним видом діяльності дітей буде дослідницько-експериментальна діяльність (це може бути малюнок, презентація, есе, відео, фотоколаж).

Інформаційні джерела до заняття

1. Беленька Г.В. Віконечко в природу : методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. К.: Сім кольорів, 2014. 56 с.
2. Беленька Г.В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 2-7.
3. Беленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.
4. Дошкільнятам про світ природи: Діти четвертого року життя (молодший дошкільний вік): навч.-метод. посіб. / Г.В. Беленька, О.А. Половіна. К.: Генеза, 2018. 128 с.
5. Швайка Л. А. Експериментальна діяльність у ДНЗ. Харків : Основа, 2009. 192 с.
6. Karuk Inna, Kolesnik Kateryna, Tetiana Kryvosheya, Pakhalchuk Natalia, Pokhyla Svitlana. Trends of implementation of research-experimental activities in preschool educational institutions of ukraine in today's conditions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION: Proceedings of the International Scientific Conference*. Volume II, May 24th, 2024. 16-26.

Практичне заняття №4

Тема. Програмно-методичне забезпечення дослідницько-експериментальної діяльності дітей дошкільного віку

Питання для теоретичного опрацювання

1. Базовий компонент дошкільної освіти як основний державний стандарт.
2. Програми дошкільної освіти.
3. Характеристика дослідницько-експериментальної діяльності в програмному-методичному забезпеченні.

Практичні завдання до заняття

1. Проаналізувати Базовий компонент дошкільної освіти за 2021р., охарактеризовуючи дослідницьку-експериментальну діяльність.
2. Виконати аналіз дослідницько-експериментальної діяльності програми «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт» (або іншої освітньої програми).

Дослідити, як відбувається ускладнення змісту та програмових вимог на кожному наступному віковому щаблі. Результати занотувати у таблицю.

«STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт (або інша освітня програма)		
<i>третій рік життя четвертий рік життя</i>	<i>п'ятий рік життя</i>	<i>шостий рік життя сьомий рік життя</i>

Інформаційні джерела до заняття

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р.

<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>

2. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / наук. керівник К. Л. Крутій; автор. колектив: Грицишина Т. І., Голюк О. А., Деснова І. С., Зданевич Л. І., Каплуновська О. М., Карук І. В., Кривошея Т.М, Крутій К. Л., Патрикєєва О. А., Присяжнюк Л.А., Родюк Н.Ю., Стахова І. А., Стеценко І. Б., Черноморець В. В., Шикиринська О. А. Запоріжжя : ТОВ “ЛПІС” ЛТД, 2020. 148 с.

3. Карук І., Стахова І. Аналіз європейського програмно-методичного забезпечення екологічного виховання дітей дошкільного віку. *Суспільство та національні інтереси: журнал*. 2024. № 5(5) 2024. С. 241-251.

4. Inna Karuk, Kateryna Kolesnik, Tetiana Kryvosheya, Natalia Pakhalchuk, Svitlana Pokhyly Trends of implementation of research-experimental activities in preschool educational institutions of Ukraine in today's conditions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION* : Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 24th, 2024. 16-26.
<https://doi.org/10.17770/sie2024vol2.7890>

Практичне заняття 5

Тема. Зміст та завдання дослідницько-експериментальної діяльності дітей дошкільного віку

Питання для теоретичного опрацювання

1. Завдання дослідницько-експериментальної діяльності дітей дошкільного віку.
2. Зміст дослідницько-експериментальної діяльності дітей у різних вікових групах та в освітніх напрямках розвитку відповідно до Базового компонента дошкільної освіти за 2021р.:
 - дослідницько-експериментальна діяльність дітей раннього віку відповідно до освітніх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти за 2021р. (особистість дитини; дитина в сенсорно-пізнавальному просторі; дитина в природному довкіллі; гра дитини; дитина в соціумі; мовлення дитини; дитина у світі мистецтва).
 - дослідницько-експериментальна діяльність дітей 3-4 року життя відповідно до освітніх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти за 2021р. (особистість дитини; дитина в сенсорно-пізнавальному просторі; дитина в природному довкіллі; гра дитини; дитина в соціумі; мовлення дитини; дитина у світі мистецтва).
 - дитяче експериментування 5 року життя дошкільнят відповідно до освітніх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти за 2021р. (особистість дитини; дитина в сенсорно-пізнавальному просторі; дитина в природному довкіллі; гра дитини; дитина в соціумі; мовлення дитини; дитина у світі мистецтва).
 - дослідницько-експериментальна діяльність дітей старшої вікової групи відповідно до освітніх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти за

2021р. (особистість дитини; дитина в сенсорно-пізнавальному просторі; дитина в природному довкіллі; гра дитини; дитина в соціумі; мовлення дитини; дитина у світі мистецтва).

Практичні завдання до заняття

1. Створити органайзер з природних матеріалів та представити його на занятті.
2. Створити власну сторінку в посібнику на тему *«Дослідницько-експериментальна діяльність дітей в ЗДО в країнах Європи»*. Додати цікаві дослід та експерименти, які ми можемо провести разом з дітьми під час різних режимних моментів.

Книга є колективною працею Вашої групи, тобто кожен нову сторінку створює індивідуально студент та її підписує внизу (Прізвище та ім'я), для того щоб я змогла оцінити кожного. Попрошу подумати разом про оформлення Вашої книги.

Інформаційні джерела до заняття

1. Беленька Г.В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 2-7.
2. Жадан Л.В., Жадан В.П. Педагогічний словник. Харків : Вид.група «Основа», 2018. 144с.
3. Карук І.В. Пізнавально-дослідницька діяльність з дітьми раннього дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2019. № 5.2 (69.2), травень. С. 136-139.
4. Експериментально-дослідницька діяльність як чинник пізнавального розвитку дитини. Електронний ресурс <http://svitloforchuk.ck.ua/?p=188>
5. Karuk I. Organization of children's experimentation in environmental education of preschoolers. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices*, Tallinn: Teadmus OÜ, 2022. 150-152.

Практичне заняття 6

Тема. Досліди та експерименти в закладі дошкільної освіти: схожість та відмінність

Питання для теоретичного опрацювання

1. Сутність поняття «дослід», «експеримент».
2. Зміст та значення дослідів та експериментів у закладі дошкільної освіти.
3. Охарактеризуйте структуру дослідів в ЗДО та структура експериментів.

Практичні завдання до заняття

1. Продемонструйте на занятті та опишіть цікавий та нестандартний дослід або експеримент (тему та вік на вибір студента).

Інформаційні джерела до заняття

1. Беленька Г.В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 2. С. 2-7.
3. Беленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.
4. Karuk Inna, Kolesnik Kateryna, Tetiana Kryvosheya, Pakhalchuk Natalia, Pokhyla Svitlana. Trends of implementation of research-experimental activities in preschool educational institutions of ukraine in today's conditions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION: Proceedings of the International Scientific Conference*. Volume II, May 24th, 2024. 16-26.
5. Karuk I. Organization of children's experimentation in environmental education of preschoolers. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices*, Tallinn: Teadmus OÜ, 2022. 150-152.
6. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiashniuk L., Shykyrynska O., Vyshkivska V., Komarivska N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. *Society. Integration. Education*, I, 2022. 404-414. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6838>

Практичне заняття 7

Тема. Сучасні дослідження з проблеми організації дослідницько-експериментальної діяльності дошкільників

Питання для теоретичного опрацювання

1. Сучасний екскурс в проблему організації дослідницько-експериментальної діяльності дошкільників.
2. Характеристика загальної спрямованості роботи з розвитку умінь дошкільників здійснювати дослідницько-експериментальну діяльність.
3. Практична екологія як напрямок методики ознайомлення дітей з природою (дослідження Н. М. Горопахи, Л. І. Зайцевої, С. П. Єлманової, Н. М. Кот, Н. В. Лисенко, З. П. Плохій).
4. Розвиток пізнавальних інтересів та допитливості дітей шляхом нескладного експериментування (Г. Бєленька, І. Карук, К. Крутій, І. Стеценко та інші).

Практичні завдання до заняття

1. Групове завдання (4-5 осіб): на основі опрацьованих джерел оберіть та представте на парі сучасного педагога, науковця, дослідника, який займається проблемою організації та впровадження дитячого експериментування в закладах дошкільної освіти.
2. Індивідуальне завдання: виготовити цікавий продукт освітньої діяльності дітей після дослідження довкілля на свіжому повітря. Наприклад:

Інформацій джерела до заняття

1. Беленька Г.В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 2-7.
2. Беленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.
3. Карапузова І., Бурсова С. Дитяче експериментування : реалії та перспективи / *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 9(63). С.39-49.
4. Крутій К.Л. Природничо-наукова освіта дошкільників: блоково-тематичне планування на засадах інтеграції та методичні поради. Зима-білосніжка / К. Л. Крутій, І. Б. Стеценко. Запоріжжя : ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2017. 124 с. : вкл. + DVD-диск. Бібліогр.: в кінці розділів. С. 18-21.
5. Дошкільнятам про світ природи: Діти четвертого року життя (молодший дошкільний вік): навч.-метод. посіб. / Г.В. Беленька, О.А. Половіна. К.: Генеза, 2018. 128 с.
6. Стеценко І. STREAM-освіта: математичне дослідження. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 13–15.
7. Стеценко І. Особливості дослідів у STREAM-освіті дошкільників і молодших школярів. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2018. № 2. С.15-20.
8. Karuk Inna, Kolesnik Kateryna, Tetiana Kryvosheya, Pakhalchuk Natalia, Pokhyla Svitlana. Trends of implementation of research-experimental activities in preschool educational institutions of ukraine in today's conditions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION: Proceedings of the International Scientific Conference*. Volume II, May 24th, 2024. 16-26.
9. Lazarenko N., Kolomiiets A., Kolesnik K. Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. *Preschool Education: Global Trends*, 2022, 2. P. 123-138.

Практичне заняття 8

Тема. Форми організації дитячого експериментування в закладі дошкільної освіти

Питання для теоретичного опрацювання

1. Організація дитячого експериментування на заняттях в ЗДО в освітніх напрямках розвитку відповідно до Базового компонента дошкільної освіти (особистість дитини; дитина в сенсорно-пізнавальному просторі; дитина в природному довкіллі; гра дитини; дитина в соціумі; мовлення дитини; дитина у світі мистецтва).

2. Організація дитячого експериментування під час інших режимних моментів та форм роботи: прогулянка, екскурсія, свято, гуртка, розваги, гра в ЗДО в освітніх напрямках розвитку відповідно до Базового компонента дошкільної освіти.

Практичні завдання до заняття

1. Опрацювавши теоретичні питання заповніть таблиці, а саме дібрати по 4 досліді та експерименти відповідно до освітніх напрямів Базового компоненту дошкільної освіти 2021 р. (наповнення у всіх має бути різне, вік дитини обираєте самостійно).

Таблиця. Організація дослідницько-експериментальної діяльності на заняттях та інших режимних моментів та форм роботи в ЗДО

<i>Освітні напрями</i>	<i>Дослідницько- експериментальна діяльність дітей</i>
Особистість дитини	
Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі	
Дитина в природному довкіллі	

Гра дитини	
Дитина в соціумі	
Дитина у світі мистецтва	

2. Групове завдання (3-4 особи). Створити рекламу-представлення однієї форми організації дитячого експериментування в закладі дошкільної освіти.

Інформаційні джерела до заняття

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>

2. Бєленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.

3. Карук І.В. Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей у закладі дошкільної освіти. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique: collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des matériaux de la conference scientifique et pratique internationale* (Vol. 1), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne. P. 117-120.

4. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія : у 2 ч. / К. Крутій. К. : Освіта, 2009. Ч. 1. 302 с.

5. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2020. 244 с.

6. Lazarenko N., Kolomiets A., Kolesnik K. Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. *Preschool Education: Global Trends*, 2022, 2. P. 123-138.

Практичне заняття 9

**Тема. Наукова лабораторія як осередок дитячого експериментування
в закладі дошкільної освіти**

Питання для теоретичного опрацювання

1. Розвивальні осередки в закладі дошкільної освіти як необхідна умова для освітньої діяльності педагога та дітей.
2. Види осередків у ЗДО.
3. Осередок дитячого експериментування: характеристика, значення.

Практичні завдання до заняття

1. Промоніторте інтернет-джерела, а також, заклади дошкільної освіти, у яких Ви мали змогу бути, та представте наукові лабораторії як осередки дитячого експериментування у них за такою схемою:

1. *Заклад дошкільної освіти, місце знаходження, назва.*
2. *Розповідь про осередок дитячого експериментування (назва, вікова група, вихователі, які впроваджують дослідницько-експериментальну діяльність, обладнання).*
3. *Фото та відео наукової лабораторії.*

2. Створіть власний осередок дитячого експериментування та представте його на занятті (вікова група, назва, матеріали та обладнання, опис). Представлення Ваше може бути різне: макет, зображення, створене власними руками.

Інформаційні джерела до заняття

1. Беленька Г.В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. *Дошкільне виховання*. 2019. № 4. С. 2-7.
2. Беленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2019. № 5. С. 7–10.
3. Карапузова І., Бурсова С. Дитяче експериментування : реалії та перспективи / *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 9(63). С.39-49.
4. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting *Society. Integration. Education*, II Rezekne, 2021. 729-743. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6247>

Тема. Використання методу моделювання в організації дослідницько-експериментальної діяльності дітей

Питання для теоретичного опрацювання

1. Моделювання як метод дослідження різних явищ і процесів.
2. Види моделей.
3. Використання методу моделювання в організації дослідницько-експериментальної діяльності дітей.

Питання для практичного опрацювання

1. Створити рекламу представлення методу моделювання в організації дослідницько-експериментальної діяльності дітей.
2. Продемонструйте методику роботи з моделлю в організації дослідницько-експериментальної діяльності дітей (модель обов'язково має бути виготовлена). Приклади представлені на світлинах.

Інформаційні джерела до заняття

1. Беленька Г.В. Віконечко в природу : методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. К.: Сім кольорів, 2019. 56 с.
2. Беленька Г.В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 2-7.
3. Беленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.

4. Karuk Inna, Kolesnik Kateryna, Tetiana Kryvosheya, Pakhalchuk Natalia, Pokhyla Svitlana. Trends of implementation of research-experimental activities in preschool educational institutions of ukraine in today's conditions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION*: Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 24th, 2024. 16-26.

5. Karuk I. Organization of children's experimentation in environmental education of preschoolers. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices*, Tallinn: Teadmus OÜ, 2022. 150-152.

Практичне заняття 11

Тема. Взаємодія з родинами вихованців з питань організації дитячого експериментування в умовах сім'ї

Питання для теоретичного опрацювання

1. Роль родини в розвитку дослідницько-експериментальної діяльності дітей.
2. Форми роботи з батьками під час дитячого експериментування.
3. Ознайомлення батьків з дослідницько-експериментальною діяльністю дітей.

Питання для практичного опрацювання

1. Запропонувати макет домашньої міні лабораторії.
2. Пропонуємо стати спікером вебінару та створити відео, де Ви батькам рекомендуєте організовувати дитяче експериментування в домашніх умовах, додавши приклади дослідів, які можна організувати в домашніх умовах (відео має бути продемонстроване на занятті до 3 хв.).
3. Створити на занятті poradnik для батьків з питань організації дитячого експериментування в умовах сім'ї.

Інформаційні джерела до заняття

1. Бабюк Т. Й. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2015. 64 с.

2. Беленька Г.В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 2-7.

3. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O., Vyshkivska V., Komarivska N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. *Society. Integration. Education*, I, 2022. 404-414. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6838>

4. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting *Society. Integration. Education*, II Rezekne, 2021. 729-743. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6247>

Практичне заняття 12

Тема. Зміст дослідницько-експериментальної роботи з дітьми раннього та молодшого дошкільного віку

Питання для теоретичного опрацювання

1. Характеристика дитячого експериментування з дітьми раннього та молодшого дошкільного віку.
2. Об'єкти пізнання навколишньої дійсності дітей 2-3 та 3-4 року життя.
3. Значення дитячого експериментування дітей 2-3 та 3-4 року життя.

Питання для практичного опрацювання

1. Створити різноманітні пензлики з природніх матеріалів для малювання та принести їх на заняття (мінімум 5).
2. Запропонувати цікаві осінні прикраси (у вигляді презентації, фотоколажу, відеоролику тощо), які діти можуть створити разом з вихователем в процесі дослідження довкілля. Одну з прикрас виготовити та представити на занятті.

Інформаційні джерела до заняття

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>

2. Беленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.

5. Карук І.В. Пізнавально-дослідницька діяльність з дітьми раннього дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2019. № 5.2 (69.2), травень. С. 136-139.

6. Пізнавально-дослідницька діяльність з дітьми раннього дошкільного віку. Режим доступу <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2019/5.2/30.pdf>

7. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2020. 244 с.

8. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / наук. керівник К. Л. Крутій; автор. колектив: Грицишина Т. І., Голюк О. А., Деснова І. С., Зданевич Л. І., Каплуновська О. М., Карук І. В., Кривошея Т.М, Крутій К. Л., Патрикеева О. А., Присяжнюк Л.А., Родюк Н.Ю., Стахова І. А., Стеценко І. Б., Черноморець В. В., Шикиринська О. А. Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2020. 148 с.

Практичне заняття 13

Тема. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей середнього дошкільного віку

Питання для теоретичного опрацювання

1. Особливості дитячого експериментування у середній віковій групі.
2. Об'єкти пізнання навколишньої дійсності дітей 4-5 року життя.
3. Значення дитячого експериментування дітей 4-5 року року життя.
5. Відмінність дослідів та експериментів для дітей середньої вікової групи від молодшої.

Питання для практичного опрацювання

1. Створити чарівний набір дослідників природи своїми руками.

2. Переглянути майстер клас на тему «Лісові садочки: європейський досвід та український контекст» та записати свої враження, а також зазначити, які досліді та експерименти

пропонуються спікерами. <https://www.youtube.com/watch?v=XVulQ3Wi3wY>

Інформаційні джерела до заняття

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>

3. Бельська Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.

4. Карук І.В. Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей у закладі дошкільної освіти. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique: collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale (Vol. 1), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique européenne*. P. 117-120.

5. Організація і зміст дослідницької діяльності дітей у природі друга молодша та середня групи. Режим доступу

<http://zhuravlyk.uz.ua/organizacijazhittiediyalnostiditejvduz/piznavalnijrozvitok/oznajomlennya-z-prirodoyu/organizaciya-zmist-doslid/>

6. Організація пошуково-дослідницької діяльності дітей в групах молодшого та старшого дошкільного віку. Режим доступу

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:DfbsnWPP_kcJ:vippo.org.ua/files/doshkilna/konsult61526980327.doc+&cd=14&hl=uk&ct=clnk&gl=ua

7. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутий. Запоріжжя : ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2020. 244 с.

8. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / наук. керівник К. Л. Крутій; автор. колектив: Грицишина Т. І., Голюк О. А., Деснова І. С., Зданевич Л. І., Каплуновська О. М., Карук І. В., Кривошея Т.М, Крутій К. Л., Патрикєєва О. А., Присяжнюк Л.А., Родюк Н.Ю., Стахова І. А., Стеценко І. Б., Черноморець В. В., Шикиринська О. А. Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2020. 148 с.

Практичне заняття 14

Тема. Дитяче експериментування у старшій віковій групі

Питання для теоретичного опрацювання

1. Характеристика дитячого експериментування старшої групи.
2. Об'єкти пізнання навколишньої дійсності дітей 5-6 (7) року життя.
3. Завдання пізнавально-дослідницької діяльності дітей старшої групи.
4. Значення дитячого експериментування дітей 5-6 (7) року життя.

Питання для практичного опрацювання

1. Створити подарунковий дослідницький набір для дітей 6-7 років для вирощування рослин.

2. Провести дослід або експеримент на занятті для дітей старшої групи (тема на вибір студента). Якщо на парі не проведете дослід або експеримент попросу зняти відео або долучити світлини.

Інформаційні джерела до заняття

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
3. Бєленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.
4. Карук І.В. Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей у закладі дошкільної освіти. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique: collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des materiaux de la conference scientifique et pratique international (Vol. 1), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique europeenne*. Р. 117-120.
5. Організація пошуково-дослідницької діяльності дітей в групах молодшого та старшого дошкільного віку. Режим доступу http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:DfbsnWPP_kcJ:vippo.org.ua/files/doshkilna/konsult61526980327.doc+&cd=14&hl=uk&ct=clnk&gl=ua
6. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2020. 244 с.
7. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / наук. керівник К. Л. Крутій; автор. колектив: Грицишина Т. І., Голюк О. А., Деснова І. С., Зданевич Л. І., Каплуновська О. М., Карук І. В., Кривошея Т.М, Крутій К. Л., Патрикєєва О. А., Присяжнюк Л.А., Родюк Н.Ю., Стахова І. А., Стеценко І. Б., Черноморець В. В., Шикиринська О. А. Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2020. 148 с.

Практичне заняття 15

Тема. Організація дитячого експериментування за освітніми напрямками Базового компонента дошкільної освіти

Питання для теоретичного опрацювання

1. Особливості проведення дослідів та експериментів за освітніми напрямками Базового компоненту дошкільної освіти.

2. Зміст дослідів та експериментів за освітніми напрямками Базового компоненту дошкільної освіти.

Практичні завдання до заняття

1. Виготовити іграшку та продемонструвати її занятті. Приклади іграшок є на світлині.

2. Виготовити на заняття паперові тарілки емоції. Приклади подано на світлині. А також придумати 5 ситуацій, у якій дитина змогла показати свої емоції.

Інформаційні джерела до заняття

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. [Електронний ресурс]. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>

2. Карук І.В., Стахова І.А., Казьмірчук Н.С. Екологічне виховання дітей: європейський підхід : навчальний посібник. Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. 2024. 111 с.

3. Karuk Inna, Kolesnik Kateryna, Tetiana Kryvosheya, Pakhalchuk Natalia, Pokhyla Svitlana. Trends of implementation of research-experimental activities in preschool educational institutions of ukraine in today's conditions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION*: Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 24th, 2024. 16-26.

4. Lazarenko N., Kolomiets A., Kolesnik K. Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. *Preschool Education: Global Trends*, 2022, 2. P. 123-138.

Практичне заняття 16

Тема. Дитяче експериментування на заняттях з навчання мови та розвитку мовлення

Питання для теоретичного опрацювання

1. Мовлення як найголовніший засіб пізнання.

2. Формування у дітей компетентностей (лексичної, фонетичної, граматичної, діалоногічної) під час навчання мови та розвитку мовлення.

3. Творення нових слів, як елементарне експериментування. Дитячі okazіоналізми.

Питання для практичного опрацювання

1. Опрацювавши статтю зазначити види дитячих okazіоналізмів та обов'язково підібрати по 5 своїх прикладів, які яскраво демонструють даний вид: Крутій К., Карук І. Дитячі okazіоналізми як вид елементарного експериментування зі словом.

2. Зняти відео, де дитина раннього чи молодшого дошкільного віку говорить словосполучення чи речення. На занятті бути готовими продемонструвати його.

Інформаційні джерела до заняття

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>

2. Крутій К. Л., Карук І. В. Дитячі okazіоналізми як вид елементарного експериментування зі словом. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія*, 65, 2021. 35-40. DOI: 10.31652/2415-7872-2020-65-35-39

3. Крутій К.Л., Зданевич Л.В. Дитячі okazіоналізми як продукт мовної системи та феномен дитячого мовлення. *Інноваційні технології в дошкільній освіті: Збірник абстрактів Міжнародної науково-практичної інтернет- конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 28-29 березня 2018 р. / за заг. ред. Л. О. Калмикової, Н. В. Гавриш. Переяслав-Хмельницький: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2018. С.27-28.*

Тема. Дослідницько-експериментальна робота під час логіко-математичного розвитку дітей

Питання для теоретичного опрацювання

1. Формування елементарних математичних уявлень у дітей і ЗДО.
2. Моделювання дійсності як дослідницько-експериментальна діяльності.
3. Дитяче експериментування під час оволодіння дошкільниками математичними операціями (аналіз, синтез, порівняння).

Питання для практичного опрацювання

1. Продемонструвати на занятті та описати один елементарний досліди чи експеримент з логіко-математичного розвитку (вік дитини, тема - на вибір студента). Обов'язково мають бути виготовлені матеріали.

Інформаційні джерела до заняття

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
2. Дорошенко Т.М., Мацько В.В. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень:навч.посіб./упоряд.: Т.М.Дорошенко, В.В.Мацько Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. 64с.
3. Кривошея Т. Взаємозв'язок образного і логічного мислення як шлях до гармонізації розумової діяльності дошкільників. *Імідж сучасного педагога*. 2015. № 6 (155). С. 25–27.
4. Кривошея Тетяна. Весела математика. *Дошкільне виховання*. 2022. № 11. С. 10-13.
5. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ “ЛПІС” ЛТД, 2020. 244 с.
5. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / наук. керівник К. Л. Крутій; автор. колектив: Грицишина Т. І., Голюк О. А., Деснова І. С., Зданевич Л. І., Каплуновська О. М., Карук І. В., Кривошея Т.М, Крутій К. Л., Патрикєєва О. А., Присяжнюк Л.А., Родюк Н.Ю.,

Практичне заняття 18

Тема. Дитяче експериментування на заняттях та інших видах діяльності в процесі ознайомлення із природним довкіллям

Питання для теоретичного опрацювання

1. Експериментування як засіб пізнання навколишнього світу.
2. Шляхи формування експериментальної діяльності в ЗДО.
3. Види дитячих експериментів на заняттях та інших видах діяльності з природи.

Питання для практичного опрацювання

1. Підготувати та провести дослід (вік, тема – на вибір студента): з об’єктами неживої природи у груповій кімнаті під час заняття або з об’єктами неживої природи під час інших видів діяльності. Матеріали для дослідів мають бути обов’язково.

2. Створити стенд із осіннім природним декор або картону виставку осінньої природи. Приклади на фото.

Інформаційні джерела до заняття

1. Бабюк Т.Й., Каньоса Н.Г., Карук І.В., Стахова І.А. Наступність в екологічній освіті дошкільників та молодших школярів: європейський досвід. *Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»))*: журнал. 2025. No4(45) 2025. С.562-548. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-4\(45\)-562-573](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2025-4(45)-562-573)
2. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
3. Беленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.
4. Види дитячих експериментів на заняттях з довкілля в закладах дошкільної освіти. Режим доступу <https://vseosvita.ua/library/vidi-ditacih-eksperimentiv-na-zanattah-z-dovkilla-v-zakladah-doshkilnoi-osviti-95307.html>
5. Карук І.В. Гра-експериментування як засіб розвитку дослідницької активності дошкільників. *Інноваційна педагогіка*, 2020. Вип. 20. С. 142-146.
6. Казьмірчук Н., Карук І. Стахова І. Інноваційні технології формування екологічної культури : ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТЕЗАУРУС. *Наука і техніка сьогодні*. № 6 (24), 2024. С.471-482. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-6\(34\)-471-482](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-6(34)-471-482)
7. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2020. 244 с.
8. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / наук. керівник К. Л. Крутій; автор. колектив: Грицишина Т. І., Голюк О. А., Деснова І. С., Зданевич Л. І., Каплуновська О. М., Карук І. В., Кривошея Т.М, Крутій К. Л., Патрикеева О. А., Присяжнюк Л.А., Родюк Н.Ю., Стахова І. А., Стеценко І. Б., Черноморець В. В., Шикиринська О. А. Запоріжжя : ТОВ “ЛІПС” ЛТД, 2020. 148 с.
9. Inna Karuk, Kateryna Kolesnik, Tetiana Kryvosheya, Natalia Pakhalchuk, Svitlana Pokhyla. Trends of implementation of research-experimental activities in preschool educational institutions of Ukraine in today's conditions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION* : Proceedings of the

Практичне заняття 19

Тема. Дитяче експериментування у світі «Мистецтва»

Питання для теоретичного опрацювання

1. Дослідницько-експериментальна діяльність дітей в освітньому напрямі «Дитина у світі мистецтв».
2. Дитяче експериментування як засіб розвитку творчості в образотворчій діяльності.

Питання для практичного опрацювання

1. Продемонструвати на занятті та описати дослід чи експерименти під час освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтв» (вік дитини, тема - на вибір студента).
2. Створити новорічну прикрасу з природних матеріалів, продемонструвати її занятті та пояснити, які елементарні досліді можна продемонструвати за допомогою даного виробу.

Інформаційні джерела до заняття

1. Базовий компонент дошкільної освіти 2021р. Режим доступу <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>
2. Карук І.В., Колеснік К.А. Реалізація освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтв» у процесі експериментування та групової діяльності дошкільників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. / [редкол.: А.В. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2021. Вип. 74. 188 с. Т. 1. С. 19-23.
4. Стежинки у Всесвіт : комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив ; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя : ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2020. 244 с.

5. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт : альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / наук. керівник К. Л. Крутій; автор. колектив: Грицишина Т. І., Голюк О. А., Деснова І. С., Зданевич Л. І., Каплуновська О. М., Карук І. В., Кривошея Т.М, Крутій К. Л., Патрикєєва О. А., Присяжнюк Л.А., Родюк Н.Ю., Стахова І. А., Стеценко І. Б., Черноморець В. В., Шикиринська О. А. Запоріжжя : ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2020. 148 с.

Практичне заняття 20

Тема. Особливості організації дитячого експериментування у різних вікових групах

Теоретичні питання до заняття

1. Специфіка впровадження дитячого експериментування у різних вікових групах.
2. Вимоги до підбору матеріалів для організації дитячого експериментування у різних вікових груп.

Практичні завдання до заняття

1. Підготувати та провести на занятті майстер-клас для педагогів та здобувачів або для дітей, який допоможе вихователям та здобувачам ЗВО впроваджувати цікаві наукові дослідження в повсякденне життя дітей, розвивати їхню цікавість до навколишнього світу, стимулювати пізнавальний інтерес і сприяти розвитку логічного мислення. А якщо майстер-клас для дітей, то його основна мета буде розвивати пізнавальний інтерес до експериментування. Матеріали мають бути обов’язково.
2. Створити відео за курс на тему «Роль дитячого експериментування в освіті: як це змінює підхід до навчання» (у відео ви додаєте світлина та відео за курс вивчення навчальної дисципліни також зазначаєте чому варто вивчати здобувачам ЗВО навчальну дисципліну «Дитяче експериментування в закладах дошкільної освіти». (Відео має бути створено усією групою).

Інформаційні джерела до заняття

1. Бабюк Т. Й. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі. Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2015. 64 с.
2. Беленька Г.В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 4. С. 2-7.
3. Беленька Г. В. Експериментування – крок до пізнання. *Дошкільне виховання*. 2018. № 5. С. 7–10.
4. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting *Society. Integration. Education*, II Rezekne, 2021. 729-743. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6247>
5. Lazarenko N., Kolomiets A., Kolesnik K. Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. *Preschool Education: Global Trends*, 2022, 2. P. 123-138.

ІІІ. МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ

(деякі матеріали та світлини, які подані у даному розділі, є результатом власних науково-методичних розробок автора та відображені у відповідних наукових працях, а також творчої роботи здобувачів освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта).

ІНДИВІДУАЛЬНО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ

(методична валізка)

Індивідуальна навчально-дослідна робота є видом позааудиторної індивідуальної діяльності здобувача, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ІНДЗ прилюдним захистом навчального проєкту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з навчальної дисципліни «Дитяче експериментування в закладах освіти» – це вид науково-дослідної роботи здобувача, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми навчальної дисципліни, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час практичних занять і охоплює декілька тем або увесь зміст навчальної дисципліни.

Вид ІНДЗ: методичка валізка на тему «Дитяче експериментування» – це підсумковий результат спільної роботи з здобувачами по тій чи іншій темі. Містить прилади, матеріали, світлини та перелік цікавих дослідів для дітей дошкільного віку.

ПРИКЛАДИ МЕТОДИЧНОЇ ВАЛІЗКИ «ДИТЯЧЕ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ»

ТЕМАТИКА ДОСЛІДІВ ТА ЕКСПЕРИМЕНТІВ

Досліди та експерименти з навчання мови та розвитку мовлення

Тема. Десять слів.

Вік. 5-6 років.

Дослідницьке завдання: закріпити уміння дітей добирати слова на відповідну літеру; розвивати мовлення; збагачувати словниковий запас; виховувати повагу до однолітків.

Хід дослідів:

1 етап. Діти, як Ви гадаєте чи є такі слова, які починаються на однакову літеру? А чи багато їх?

2 етап. Тож давайте дослідимо чи є такі слова? І скільки їх? Чи зможемо ми назвати мінімум 10 слів, які починають на одну й ту ж літеру.

3 етап. Тож перша наша літера «Б» (барабан, буряк, борсук, бограч, баклажан, бадмінтон, бобер, білка, баран, бабуся) і т.д.

4 етап. Під час нашого дослідів ми довели, що є багато слів, які починаються на однакову літеру.

Тема. ДЕ НАРОДЖУЄТЬСЯ ЗВУК?

Вік. 5-6 років.

Дослідницьке завдання: сформувати уявлення дітей про звук і де він утворюється; вчити малят чітко вимовляти звуки та слова; розвивати мовлення; виховувати повагу один до одного; чіткість вимови слів та звуків; виховувати повагу один до одного.

Хід дослідів:

1 етап. Дітки, ми уже знаємо чарівні звуки природи, а є ще звуки, які ми вимовляємо. Ще з давніх-давен первісні люди не вміли говорити і використовували для спілкування крик чи писк. Але пройшло дуже багато тисяч років і люди поступово вчилися говорити. Спочатку вони повторювали звуки, імітували голоси тварин, птахів чи один одного, потім навчилися вимовляти

звуки. Ось звук Р, люди навчились вимовляти під час ричання собаки та тигра. Звук С під час шипіння змії. Звук Ш навчились вимовляти слухаючи вітер, шелест листя та трави. Як Ви гадаєте, а звуки Ж, З, Ц, Ф, ДЗ, ДЖ де могли чути люди?

2 етап. А як виникає звук? Ми можемо дослідивши наші органи мовлення. Для цього будьте уважними та прислуховуйтесь до своєї вимови.

3 етап. Покладіть долоню на шию під підборіддям, проспівайте: *А-а-а!* або *О-о-о!* Відчуваєте дрижання. Це коливаються голосові зв'язки. Коли голосові зв'язки не рухаються, голос спить і не звучить, а коли ми починаємо вимовляти різні звуки, голос прокидається і голосові зв'язки під впливом повітря починають дрижати, коливатися, як струни на гітарі, скрипці. Голосові зв'язки можна назвати найдивовижнішим музичним інструментом, який утворює неповторну мелодію, людське мовлення. Голосові зв'язки не можна перенапружувати. Якщо голосно кричати чи довго кричати, то можна пошкодити голосові зв'язки. Хворі зв'язки будуть погано коливатися і голос буде хрипіти або й зовсім „пропаде”. Тому діти, треба завжди говорити спокійно, не кричати, не галасувати, щоб не зіпсувати голосові зв'язки.

Також при вимові звуків нам допомагають інші помічники, а це зуби, язичок, горло та ін. Ось давайте вимовимо звук Р, що нам допомагає його вимовляти. А звук С, а звук Г. Молодчинки!

4 етап. Отже, Ви зрозуміли, що всі звуки утворюються у порожнинах рота і носа. В утворенні голосу беруть участь язик, губи та нижня щелепа. Завдяки цьому людина вимовляє звуки.

Досліди та експерименти під час ознайомлення дітей із природним довкіллям

Тема. ПОВІТРЯ НАВКОЛО НАС.

Вік. 4-5 років.

Дослідницьке завдання: сформувати уявлення у дітей проте, що повітря є в середині нас; розвивати мовлення, мислення, пам'ять.

Обладнання: склянка з водою, соломинка.

Хід досліду:

1 етап. Діти, а що нас постійно оточує? А чи знаєте ви, чому повітря є важливим для усіх живих організмів? А як ви вважаєте чи є повітря в середині нас? Можливо ми спробуємо перевірити це?

2 етап. Для того, щоб ми змогли провести це перевірити нам потрібно буде одягти спецодяг та рукавички і пам'ятайте про правила поведінки під час проведення дослідів. Давайте будемо розпочинати? Для цього досліду нам потрібно взяти склянку з водою та соломинку.

3 етап. Ну що ж, беремо склянку з водою і ставимо соломинку у неї, далі пробуємо подути в неї і ми бачимо, що утворюються бульбашки! Це є повітря, яке ми випускаємо з нашого організму. А ще можна під час дихання помістити руку на грудну клітку і помітити, що вона то підіймається то опускається, це теж до нашого організму надходить повітря.

4 етап. Отож, ми показали, що повітря є в нашому організмі і під час проведення досліду ми його побачили у вигляді бульбашок у воді.

Тема. НАЯВНІСТЬ ПОВІТРЯ В РЕЧОВИНАХ

Дослідницьке завдання: сформулювати уявлення дітей, що повітря міститься і твердих речовинах; розвивати інтерес до неживої природи.

Обладнання: вода, скляні прозорі посудини, шматок цеглини, поролон, каміння, кора дерев.

Хід досліду:

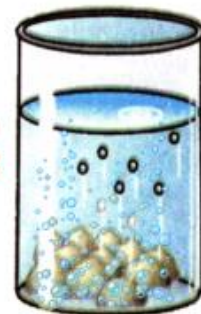
1 етап. Вихователь: Діти, мені дуже цікаво чи знаєте, що знаходиться навколо нас (*Навколо них є багато різних предметів*). Це правильно. Але є щось таке, яке знаходиться повсюди, але ми його не можемо побачити. Як ви думаєте, що це? (*Повітря*). Так, це повітря. Ми ним дихаємо, все живе дихає повітрям. Повітря дійсно знаходиться повсюди. Але чи знаходиться повітря в середині предметів. Давайте перевіримо це.

2 етап. Вихователь пояснює хід досліду. Також пояснюються правила поводження під час досліду, а саме те що не можна кидатися матеріалами, брати їх до рота.

3 етап. В прозорі посудини діти наливають воду. Потім в кожную склянку потрібно кинути різні матеріали, але не перемішувати. Потім потрібно спостерігати, доти поки на об'єктах та матеріалах в посудинах не виступлять бульбашки повітря. Під час спостереження, діти обговорюють де ж бульбашки взагалі будуть, і де проявляться швидше.

4 етап. Після того, як бульбашки з'явилися, діти роблять висновок, що повітря є всюди. Навіть у твердих предметах.

**БУЛЬБАШКИ-
ПОВІТРЯ, ЯКЕ
МІСТИТЬ
ҐРУНТ**

Тема. ВИПАРОВУВАННЯ ВОЛОГИ З ЛИСТЯ РОСЛИН.

Дослідницьке завдання: закріпити знання дітей про рух води в рослині, перевірити куди зникає вода з листя; розвивати логічне мислення, мовлення.

Вік. 5-6 років

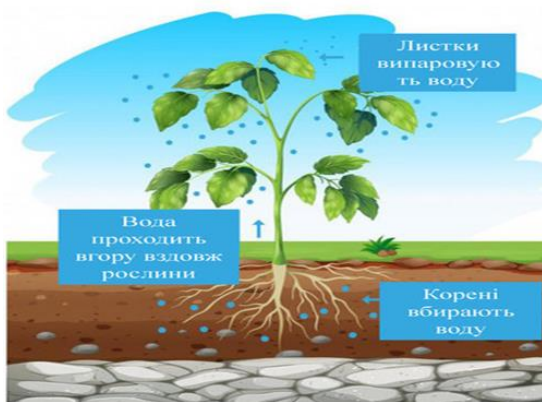
Обладнання: рослина, целофановий пакет, нитка, зображення з рухом води в рослині.

Хід досліду:

1 етап. Діти, погляньте на наші рослини в куточку живої природи. Чому їх потрібно поливати? *(Рослинам потрібна вода, щоб рости).* Так, правильно. А як рухається вода з ґрунту до листя? *(Коли ми поливаємо рослину, вода потрапляє в ґрунт до кореня рослини, звідти піднімається по стеблу до листя).* А куди ж зникає вода з листя?

2 етап. Давайте щоб це з'ясувати проведемо дослід. Для цього нам потрібно рослина, целофановий пакет й нитка. Діти, будьте акуратні з рослинами, щоб не завдати їм шкоди.

3 етап. Спочатку ми одягнемо на листочок целофановий пакетик і закріпити його ниткою. Щоб швидше побачити результат, поставимо рослину у тепле, світле місце *(через кілька годин діти й вихователь повертаються до*

рослинок). Дітки, погляньте що сталося з пакетиком? *(Він запотів)* Давайте спробуємо обережно його зняти й подивимось, що всередині? *(Вода)* Як ви гадаєте звідки вона взялася? *(Випарувалася з поверхні листя)* А чому не видно води на іншому листочку? *(Вода випарувалася в навколишнє*

середовище).

4 етап. Дітки, то що ж ми сьогодні дізналися? (Через корінці по стеблу вода потрапляє у листочки, звідти випаровується в навколишнє середовище, тобто у повітря).

Дослід з об'єктом неживої природи для дітей середнього дошкільного віку

«Чому кулька надувається?»

Мета: сформувати уявлення в дітей про повітря та його властивості; розвивати допитливість та спостережливість; виховувати інтерес до природи.

Матеріали: Повітряні кульки різного кольору. Картинки із зображенням легень.

Хід дослідів:

1 Етап. Підготовка до дослідів:

Вихователь: Діти, а чи любите ви проводити дослідів?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Чудово! Діти, покладіть зараз на свої животики руку, що ви відчуваєте?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Правильно! Ваші животики підіймаються і опускаються. А як гадаєте, чому так відбувається?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Так відбувається тому, що коли ми вдихаємо наші легені наповнюються повітрям. Зараз ми спробуємо з вами провести дослід і переконаємося у цьому.

(Відповідь дітей).

2 Етап. Початок дослідів:

Вихователь: Для нашого дослідів потрібні будуть повітряні кульки. Вам потрібно їх надути ротиками. І спробуємо дізнатися чи є повітря всередині нас.

(Відповідь дітей).

Вихователь: Подумаймо чи надується кулька?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Чудово! Отже ми маємо з вами перевірити чи є повітря всередині нас.

(Відповідь дітей).

3 Етап: Проведення дослід.

Вихователь: А ось і настав час проводити дослід. Візьміть до рук кульки і спробуйте їх надути. Подивіться, що відбулося?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Правильно! Кулька надулася, а подумайте чому так відбулося?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Чудово! А звідки взялося повітря в кульці?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Правильно! Ми видихаємо його з легень.

(Відповідь дітей).

Вихователь: Спробуймо здути кульку, що відбувається?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Чудово! Вона дійсно стає м'якшою і змінюється у розмірі. Так і з нашим тілом, коли ми вдихаємо, то наші легені наповнюються повітрям, як кулька.

(Відповідь дітей).

4 Етап. Заключний етап:

Вихователь: Отже, чи підтвердилася наша гіпотеза про те, що повітря є в середині нас?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Правильно! Сподіваюся ви запам'ятаєте, що повітря живе навкруги і навіть у середині нас.

(Відповідь дітей).

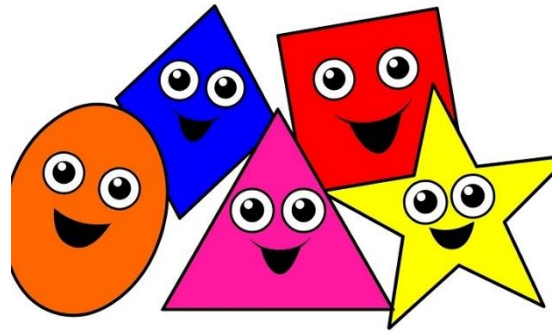
Досліди та експерименти під час логіко-математичного розвитку

Тема. ГЕОМЕТРИЧНІ ФІГУРИ.

Вік. 5-6 років.

Дослідницьке завдання: навчити дітей розрізняти геометричні фігури; розвивати мислення, увагу.

Обладнання: дерев'яний конструктор у вигляді геометричних фігур

Хід досліду:

1 етап. Діти, коли сьогодні гуляли ми бачили багато гарних будівель, які я сфотографувала. Ось погляньте, дані світлини. А які найбільше сподобалися вам? А на що ці будівлі або їхні частини схожі? Так багато будівель дуже схожі на звичайні геометричні фігури. А іноді такі фігури можуть в собі мати декілька інших фігур.

2 етап. Чи зможемо ми з геометричних фігур побудувати такі гарні будинки? Тому давайте подумаємо з яких різнокольорових геометричних фігур можна побудувати будиночок який вам найбільше сподобався та побудуємо (вихователь роздає конструктор і розповідає правила поводження під час досліду).

3 етап. Вихователь показує дітям фото різних будівель. Діти мають уважно переглянути ці світлини. Потім відповідно до цих світлин діти мають відтворити будівлі, підбираючи різні геометричні фігури конструктору.

4 етап. Діти зробили висновок, що більшість будівель складаються з звичайних геометричних фігур, а також те що одні геометричні фігури можуть вміщати в себе інші геометричні фігури.

Тема. ЦИФРОВІ ВАГИ.

Вік. 5-6 років.

Дослідницьке завдання: навчити дітей визначати де більше де менше; сформувані поняття «баланс»; розвивати мислення, увагу.

Обладнання: Картонні цифри, ваги, склянка та крупи.

Хід досліду:

1 етап. Доброго дня діти, у нас сталась лихо у країні Цифр, вони посварились і не можуть визначити хто з них більший, а хто менший. Давайте їм допоможемо та проведемо дослід.

2 етап. Перш ніж розпочати дослід пригадаймо правила техніки безпеки. Не сидати на ваги, не натискати долонею, не рвати картон. Для досліду нам потрібні зроблені у вигляді цифр гирі до ваг.

3 етап. У цифру 1 насипаймо 1 склянку крупи, а в цифру 2 – 2 склянки крупи. Поставимо їх на ваги. І що ж ми бачимо? Що цифра 2 важча за цифру 1, тобто цифра 2 більша за цифру 1. Але якщо на ваги додати ще одну цифру 1 то ми бачимо що в нас вийшов баланс рівноваги. В який бік ваги переважаються? Чому? Скільки потрібно гирьок одного числа, щоб ваги не нахилилися? Одне число більше іншого, тому ваги нахилилися (далі діти досліджують та порівнюють інші цифри).

4 етап. Отже, ми з вами дізналися що цифра 2 більша за 1, але дві цифри один дорівнюють одній 2 і так далі.

Досліди та експерименти у світі «Мистецтв»

Приклад дитячого експерименту по етапах на тему «Малюнок на молоці».

Дослідницьке завдання: ознайомити дітей із властивостями молока, як рідини; розвивати спостережливість, уміння аналізувати та порівнювати; виховувати дружність та повагу до однолітків.

Обладнання: посудина, молоко, борошно, серветки, клей ПВА, пензлик, фарби.

Вихователь. Діти, як називається людина, яка малює картини? *(художник)*

Вихователь. Так. А чим і на чому він малює свої шедеври? *(відповіді дітей: пензлем, фарбами, на аркуші паперу та інше).*

Вихователь. Чи можна малювати на молоці? Ми сьогодні з вами перевіримо провівши експеримент. Для цього ми використаємо прості та безпечні інгредієнти: посудина (тарілка), молоко кімнатної температури, борошно, клей ПВА і фарба (діти самостійно розробляють методику проведення експерименту).

Вихователь. Послухайте діти, як правильно провести даний експеримент. Ознайомлення з інструкцією:

1. В тарілку з молоком потрібно додати борошно і клей, щоб фарба трималася на поверхні молока.

2. Всі інгредієнти змішати до однорідної маси. Молоко готове до малювання.

3. Кінчик пензлика опускаємо в фарбу і злегка доторкаємось до поверхні молока та малюємо, не забувайте змивати фарбу після кожного малювання пензлем.

Вихователь. Як ви гадаєте, чи зможемо ми намалювати щось на молоці за допомоги даних засобів та інгредієнтів? *(Відповіді дітей, та їх роздуми).*

Вихователь. Тож, давайте, перевіримо нашу гіпотезу, про те чи можна малювати на молоці, але перед цим пригадаємо, правила безпеки під час проведення дослідів та експериментів:

- 1) досліді та експерименти мають проводитися лише з дозволу дорослих та за їх присутності;

2) до початку експерименту всі його виконавці мають підготувати робоче місце, щоб нічого не було зайвого одягнути захисні халати, окуляри та рукавички у разі потреби. Після завершення роботи потрібно прибрати своє робоче місце;

3) під час виконання експерименту забороняється їсти або пити;

4) не можна брати руками речовини та інгредієнти або куштувати їх на смак;

5) дотримуватися атмосфери дружелюбності та поваги.

(виконання експерименту за допомогою інструкції).

Вихователь. Діти, що у нас виходить? *(Відповіді дітей: хтось бачить на одному з малюнків рельєф якоїсь невідомої планети; хтось карту ще не вивчену частину земної кулі).*

Вихователь. А як ви б назвали свої унікальні шедеври? *(Відповіді дітей: хтось називає неіснуючу рослину і багато іншого, інші – можуть придумати назву для островів та морів).*

Вихователь. Скажіть, тепер чи можна малювати на молоці? За допомогою яких засобів, ми досягли даних результатів? *(Відповіді дітей).*

Вихователь. А якщо ми не додали клею ПВА та борошна до молока, то змогли б намалювати свої унікальні шедеври? Тож перевіримо *(діти перевіряють і бачать, що це не можливо).*

Вихователь. Отже, наш експеримент завершився і можемо впевнено стверджувати про те, що малювати по молоці можливе, тільки якщо застосувати всі засоби та речовини, які застосовували ми.

Тема. ПРИРОДНІ ФАРБИ

Дослідницьке завдання: вчити дітей робити власноруч фарби із природніх матеріалів; розвивати уяву, спостережливість; виховувати інтерес до природи та світу мистецтва.

Вік. 4-5 років.

Обладнання: буряк, морквину, заварена кава, склянка з водою, аркуш паперу.

Хід досліду:

1 етап. Діти, а як ви вважаєте, з чого виготовляють фарбу, і чи можливо щось намалювати, коли наші фарби вже закінчилися? А давайте ми спробуємо перевірити це?

2 етап. А щоб розпочати наш дослід нам потрібно пригадати техніку безпеки та одягти спецодяг та рукавички аби не забруднитися. Нам потрібно взяти аркуш паперу, столовий буряк, морквину, заварену каву та склянки з водою.

3 етап. Ну, що ж давайте починати! Нам потрібно взяти буряк та моркву та дістати з них сік, потім спробувати капнути краплю соку у воду і ми побачимо, що вода зафарбувалася у відповідний колір. Спробуємо щось намалювати цими фарбами, молодці, так красиво виглядає.

4 етап. Отже, за допомогою нашого досліду ми змогли довести, що фарби можна не тільки придбати в магазині, а й зробити своїми руками з фруктів та овочів, чи з кави. І цей варіант є економнішим для батьків та цікавішим для дітей. Адже, коли щось виготовлене власноруч з ним набагато цікавіше працювати та створювати шедеври!

**Дослід для дітей середнього дошкільного віку під час освітнього
напрямку «Дитина у світі мистецтв»
«Створення нових кольорів»**

Мета: Вчити дітей організовувати досліди в домашніх умовах. Розширити уявлення дітей про перетворення, які відбуваються під час змішування кольорів. Розвивати пізнавальний інтерес дітей; логічне, творче та образне мислення; уяву; пам'ять; мовлення. Виховувати допитливість.

Матеріали: Аркуш паперу. Файл. Вушна паличка. Рослина олія. Ватний диск. Фарби різних кольорів.

Хід досліду:

1 Етап. Підготовка до досліду:

Вихователь: Діти, а чи любите ви малювати?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Чудово! А як гадаєте чи можемо ми змішувати фарби між собою та отримувати нові кольори?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Спробуємо сьогодні це зробити та подивитися чи зможемо ми отримати новий колір використовуючи різні фарби.

(Відповідь дітей).

2 Етап. Початок досліду:

Вихователь: Для нашого досліду потрібно буде аркуш паперу з намальованими склянками, соняшникова олія, файл, ватний диск, щоб змастити файл, фарби та вушка паличка.

(Відповідь дітей).

Вихователь: Ми разом з вами будемо змішувати кольори та перетягувати їх за допомогою вушної палички до відповідної склянки. І таким методом

дізнаємося чи зможемо ми створити новий колір, використовуючи фарби жовтого, червоного та синього кольорів.

(Відповідь дітей).

3 Етап: Проведення дослідю.

Вихователь: Отже, перед вами стоїть файл з аркушем паперу всередині. Візьміть ватний диск та намочіть його в олії, а потім ретельно протріть файл диском.

(Відповідь дітей).

Вихователь: Молодці! Наступним кроком буде накапати декілька крапель червоного, жовтого та синього кольорів.

(Відповідь дітей).

Вихователь: Чудово! У вас все виходить. А зараз спробуйте перетягнути жовтий колір до зеленої склянки, а за ним і синій і перемішати їх у зеленій склянці. Подивіться, що у нас вийшло?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Правильно! Ми утворили з вами новий колір за допомогою жовтого та синього і у нас вийшов зелений колір. Молодці! Ви чудово впоралися!

(Відповідь дітей).

Вихователь: Спробуймо далі. У нас є помаранчева склянка. Перетягніть вушною паличкою жовтий колір, а за ним червоний. Що відбулося?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Правильно! У нас вийшов помаранчевий колір. Хоч ми використовувати тільки жовтий та червоний кольори.

(Відповідь дітей).

Вихователь: Спробуймо наступну склянку. Вона у вас фіолетового кольору. Перетягніть червоний колір, а за ним синій та перемішайте їх. І погляньте, що відбулося?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Правильно! У нас з вами утворився новий колір- фіолетовий. Пригадайте, що ми використовували лише червоний та сині кольори.

(Відповідь дітей).

4 Етап. Заключний етап:

Вихователь: Ось ми і завершили нам дослід. Діти, скажіть тепер чи можемо ми створювати нові кольори за допомогою фарб?

(Відповідь дітей).

Вихователь: Чудово! Ми дійсно можемо створювати нові кольори, перемішуючи фарби певних кольорів. Отже, наша гіпотеза підтвердилася і ми створили нові кольори. Сподіваюся вам сподобався дослід і ми зможемо фантазувати, творити та створювати щось нове.

(Відповідь дітей).

ЗАНЯТТЯ ДЛЯ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОЇ ГРУПИ З ВИКОРИСТАННЯМ ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема. Чудодійні вітаміни

Освітні цілі: закріпити знання дітей, про структуру клітин овочів і користь, яку овочі приносять нашому організму, про умови, необхідні для росту рослин; розширювати уявлення дітей про мікроскоп, як прилад для розглядання дрібних, невидимих для неозброєного ока, предметів у збільшеному зображенні; розвивати мовлення, увагу, спостережливість; виховувати бажання досягати результату, брати участь у спільній справі.

Обладнання: кошик з овочами, картопля на кожну дитину, ящик для посадки картоплі з землею, коробочки з землею на кожну дитину, лійка з водою для кожної дитини, клейонка, вологі серветки, мікроскоп.

Хід заняття:

I. Вступна частина.

Вихователь. Доброго дня, діти, ми сьогодні з вами буде дослідниками та чарівниками, та дізнаємось на занятті загадковість нашої природи.

Вихователь зачитує вірш діти виконують відповідні рухи.

Зібралися всі діти в коло,

Я - твій друг і ти мій друг.

Разом за руки візьмемося,

І посміхнемося один одному.

Вихователь. Який у нас вийшов чудовий коло (невелика бесіда про настрої). Скажіть мені, будь ласка, а що в природі зустрічається кругле? (варіанти дітей, зупиняюся на сонці). А сонечко яке? Що відбувається з землею, коли сонце зігріває її? Скоро дорослі і діти вирушать на дачу або в село, для того щоб скопати землю, розпушити і посадити... А що посадити у мене приховано в кошику, і чого

там тільки немає. Хочете дізнатися, що у кошику? Але для цього вам потрібно відгадати загадки.

II. Основна частина.

Вихователь вносить кошик з овочами.

Вихователь. Діти, відгадайте загадку

Сидить дівчинка на грядці,

Багато зеленого одягу має,

І відразу його все вдягає.

Вихователь. Молодці, так це капуста (*показ капусти*).

Вихователь. Великою повагою користувалася вона в Стародавньому Римі, звідки, очевидно, і поширилася по всьому світу. Капуста містить багато вітамінів, особливо вітамінів групи «В», що позитивно впливає на наш організм. Пропоную вам стати маленькими комахами і поглянути всередину овочу, де ви зможете побачити структуру клітини капусти. Для цього нам допоможе чарівний прилад – мікроскоп. Тому приготувалися до перетворення: фекс-трекс-пекс, перетворіться діти в комах (на столах стоять мікроскопи та листки капусти, діти розглядають його).

Вихователь. Фекс-трекс-пекс, перетворіться комахи в дітей. Хто хоче поділитися своїми враженнями? Якого кольору клітина капусти? Якої форми клітини? (Відповіді дітей).

Вихователь. Молодці! Відгадайте загадку

Червона, а не калина.

Довга, а не гілка.

Солодка, а не вата.

Вихователь. Молодці, це морква (показ свіжої моркви). Завезли до нас даний овоч з Греції. Морква містить вітамін «А», який покращує наш зір і допомагає нам рости. Пропоную вам знову стати маленькими комахами та заглянути всередину овочу, де подивимося структуру клітини моркви. Приготувалися до перетворення: фекс-трекс-пекс, перетворіться діти в комах (на столах стоять мікроскопи та розрізана морква, діти розглядають її).

Вихователь. Фекс-трекс-пекс, перетворіться комахи в дітей. Хто хоче поділитися своїми враженнями? Якого кольору клітина моркви? Якої форми клітини? Чим відрізняється клітина моркви від клітин капусти?

Вихователь. А послухайте загадку, ще одну і дізнайтеся про, який овоч йде мова.

Навесні кладемо в ямку,

Восени збираємо.

У супи, борщі, солянку

Цілу зиму маємо...

Вихователь (демонстрація даного овочу). Завезена до нас картопля з Америки. Картопля має репутацію «другого хліба», головний постачальник вуглеводів. Вуглеводи допомагають організму краще засвоювати жири. Пропоную вам знову стати маленькими комахами та заглянути всередину овочу, де побачимо структуру клітини картоплі. Для цього допоможе чарівний прилад –

мікроскоп. Приготувалися до перетворення: фекс-трекс-пекс, перетворіться діти в комах (на столах стоять мікроскопи та розрізана картопля, діти розглядають її).

Вихователь. Фекс-трекс-пекс, перетворіться комахи в дітей. Сьогодні ви спостерігали зсередини структуру клітин овочів, хто хоче розповісти і поділитися своїми враженнями? Чим відрізняються клітини капусти від клітини картоплі? Клітини моркви від клітини картоплі? А чи є у них щось спільного у клітини картоплі з іншими клітинами овочів? (Відповіді дітей)

Вихователь. А в яких стравах, які ви знаєте, є картопля? (Відповіді дітей).

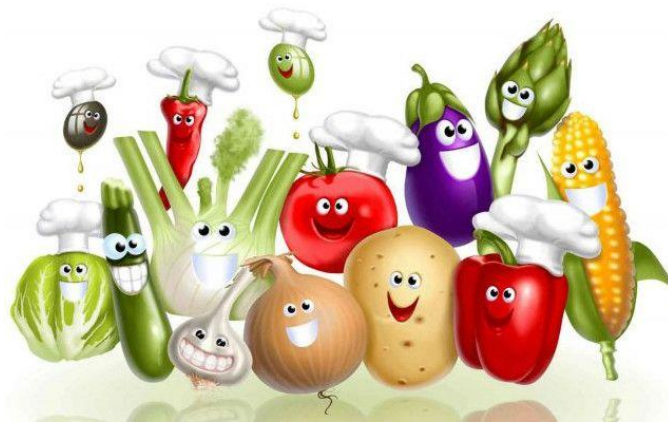
Вихователь. Які ви молодці, як багато знаєте страв, де є картопля. А як ви думаєте, де росте картопля? (Відповіді дітей)

Вихователь. Давайте ми спробуємо посадити картоплю у нас в групі.

Показ картоплі для посадки (відео).

Вихователь. Скажіть чи схожа дана картопля, на ту яку ми їмо? (відповіді дітей).

Вихователь. Давайте відпочинемо.

Фізкультхвилинка

Раз, два, три, чотири, (Ходьба на місці).

Діти овочі всі вчили. (піднімаємо вгору руку, праву, ліву та опускаємо по черзі).

На городі працювали, (нахили тулуба вперед)

Ріпку, моркву виривали (імітації даних рухів).

Гарний урожай зібрали (плескаємо в долоні),

Всі раділи, танцювали (стрибки на місці).

Вихователь. (експериментальна діяльність) Діти, сьогодні ми з вами, посадимо картоплю (вчитель на стіл ставить ящик із землею, лійку з водою, картоплю і серветки, діти стоять навколо).

Вихователь. А що потрібно для росту картоплі? (Відповіді дітей).

Вихователь. Правильно, земля, вода і сонце. (Вихователь показує дітям, як треба садити картоплю).

Вихователь. Перед нашою роботою, пригадаймо правила під час проведення дослідів та експериментів.

Вихователь. Тепер спробуємо вам посадити самостійно картоплю. Пропоную кожному підійти до своєї коробочки із землею, взяти по картоплині, викопати глибоку ямку за допомогою лопатки й покласти свою картоплину. Після того як ви це зробите, накрийте картоплину землею і полийте водою з лійки (Діти виконують дану роботу, коли всі діти впораються із завданням, вчитель пропонує взяти коробочку і поставити на місце, куди падають сонячні промені).

III. Заключна частина.

Вихователь. Молодці, всі впоралися з нелегкою роботою. Тепер ви знаєте про вітаміни, що містяться в овочах, чим вони відрізняються, якого кольору. Далі ми будемо замальовувати, спостерігати зростання картоплі та фіксувати наші. У нас буде рости своя картопля, посаджена вами.

НАУКОВА ЛАБОРАТОРІЯ ЯК ОСЕРЕДОК ДИТЯЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ

Наукова лабораторія – осередок життєвого простору, в якому передбачено змістове наповнення дослідницько-експериментальної діяльності і є однією із головних умов для закладання основ життєвої компетентності старшого дошкільника і формування його шкільної зрілості.

Для створення дієвого розвивального простору з дитячого експериментування педагогічним працівникам закладу дошкільної освіти необхідно дібрати різне обладнання та продумати його оптимальне розміщення. Основна вимога не тільки створити наукову лабораторію, але й навчити ся разом з дітьми працювати у ньому.

Створюючи осередок з дитячого експериментування для дітей в умовах закладу дошкільної освіти, педагогічним працівникам потрібно дотримуватися певних принципів, зокрема таких, як:

- безпечність
- урахування закономірностей розвитку дітей;
- раціональність;
- динамічність;
- активність;
- комфортність кожної дитини;
- позитивно-емоційне навантаження.

Осередок дитячого експериментування може бути як самостійним осередком, так і складником природознавчого осередку. В ньому доцільно передбачити дослідне обладнання (різні ємності, колби, пробірки, дитячий мікроскоп, фільтри, ваги, а також допоміжні матеріали), за допомогою якого діти шляхом ігрових маніпуляцій, дізнаються про властивості води, повітря, ґрунту, про особливості їх впливу на рослини, тварин, людей; а також встановлюють логічні взаємозв'язки у природі. Крім того, в ньому можна розмістити окремі

міні-центри екологічних досліджень. Наведемо приклади макетів наукових лабораторій як осередків дитячих експериментувань у закладі дошкільної освіти автори яких є студенти спеціальності 012 Дошкільна освіта: М. Луценко, А. Кривенчук, Д. Дзюбак, С. Поповської:

КОМІКСИ ТА ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

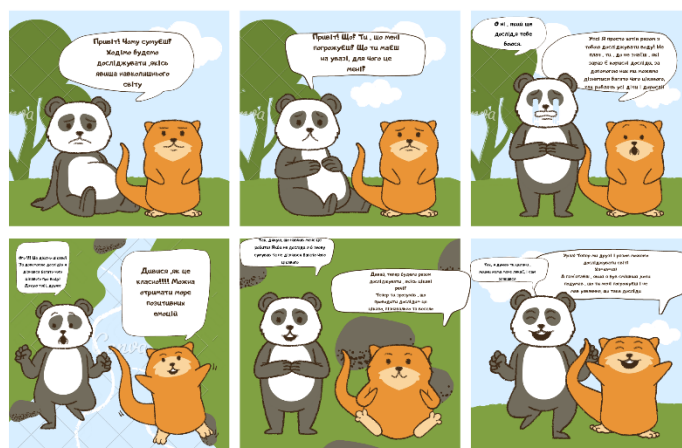
Комікси – це вид мистецтва, що використовує одне зображення або серію статичних зображень у фіксованій послідовності. Автори коміксів дотримуються послідовності сюжету і чіткої структури. Усі логічні переходи від зображення до зображення допомагають побачити слухачу (читачу) цілісну картину подій. Даному виду мистецтв головним є баланс між зображенням і текстом. Комікси зацікавлюють дітей своєю лаконічністю, доступністю, умінням заінтригувати малюків та розвинути свою фантазію та уяву. Тому діти слухають та читають комікси із задоволенням.

Використання коміксів для пояснення значення дослідницько-експериментальної діяльності, дають змогу показати ніби «збоку» цінність застосування дитячого експериментування під час пізнання світу.

Пропонуємо приклади авторських коміксів студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта на тему: «Досліди та експерименти в сучасному закладі дошкільної освіти».

Комікс про Дослід

КАЗКИ ПРО ДИТЯЧЕ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ

Казки про дитяче експериментування – це поєднання художнього (казкового) жанру з елементами наукового пізнання, створене спеціально для дітей. Такий формат має на меті зацікавити дітей у дослідженні світу через досліди та експерименти, водночас зберігаючи легкість, уяву й емоційну залученість, притаманні жанру народної та літературної творчості, який описує вигадані події, часто з участю фантастичних персонажів і сил, і має на меті розважати та навчати. Казка залучає емоції, уяву та цікавість – і це допомагає дитині краще засвоїти нове. Такому жанру притаманна певна усталена побудова:

Початок (зачин). У цій частині відбувається представлення персонажів. Найчастіше вона починається словами на кшталт: «Жив-був...», «Був собі...».

Основна частина. Саме тут розгортаються головні події та пригоди героїв.

Кінцівка. Завершення казки також має типові вислови, наприклад: «І жили вони щасливо, добра наживали».

Алгоритм створення казки:

1. Оберіть основних персонажів казки.
2. Складіть образ головного героя, а саме придумайте ім'я персонажу (персонажів); де живе; позначте, хто з них має позитивні риси, а хто – негативні. Зазначте їхні цілі, мотиви та поведінку.
3. Опишіть дії головного героя (героїв) для досягнення своєї мети. Покажіть, як він змінюється під впливом подій та взаємодії з іншими персонажами чи об'єктами, і як ці зміни сприймаються оточенням.
4. Визначте, які живі (не живі) об'єкти природного довкілля відіграють важливу роль у подіях казки.
5. Підсумуйте створену фантастичну історію та додайте мораль (життєвий висновок) із казки.
6. Доберіть цікаву та змістовну назву, що передає суть вашої історії.

Казка про хлопчика, який змінив небо

Жив-був у маленькому містечку хлопчик на ім'я Жень. Та вирізнявся він своєю любов'ю та хистом до дослідів та експериментів. Його помешкання повністю відповідало образу маленького вченого: на кожній полиці у Жень можна було знайти різні ємності, фарби, але найбільше у нього було книжок про зірки. Ба більше, навіть стеля його кімнати нагадувала нічне космічне сяйво. Він обожнював дивитися на небо, мріючи одного разу доторкнутися до зірок.

Одного чудового вечора, коли Місяць світив особливо яскраво, Жень вирішив провести експеримент. Він змішав у колбі кілька барвистих рідин, які знайшов у своїй міні-лабораторії, додав туди трохи зібраної ранкової роси і прочитав заклинання, яке сам вигадав. Коли він підніс колбу до вікна, рідина в ній засяяла неймовірним світлом, а з неї вилетіла маленька зірочка. Зірочка була така гарна, що хлопчик не міг відірвати від неї погляду. Вона кружляла посеред кімнати, змінюючи колір, то перетворюючись на метелика, то на маленьку планету.

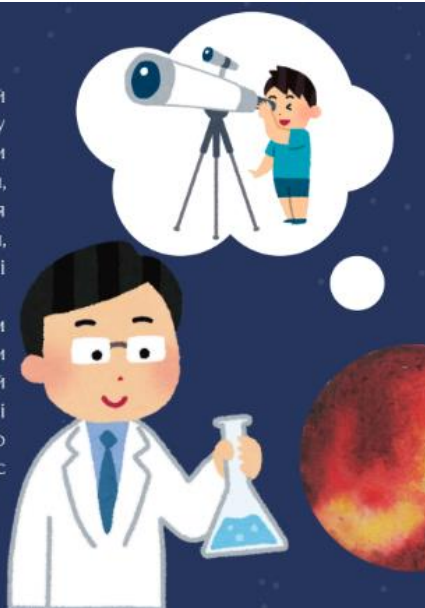

Може, я можу її відпустити? – подумав Жень. Адже зірки мають світити на небі, а не в моїй кімнаті.

Зважившись, він відчинив вікно і чарівна зірочка вилетіла в нічне небо. Дорогою вона залишала за собою яскравий слід, який нагадував веселку. Коли зірочка досягла неба, вона стала частиною великого сузір'я. Наступного ранку всі жителі міста були здивовані. На небі з'явилося нове, дуже красиве сузір'я, яке нагадувало маленького хлопчика з піднятою рукою. Вони вирішили, що це сузір'я Жень, який подарував їм таку красу.

З того часу наш маленький дослідник став відомим у всьому світі. Діти з різних країн писали йому листи, просили розповісти, як він створив нову зірку. А Жень продовжував експериментувати, вигадувати нові винаходи і мріяти про нові відкриття. І хоча він виріс і став великим ученим, у його серці завжди залишався той самий маленький хлопчик, який мріяв про зірки і вірив у дива. Адже лише те, що ми любимо, здатне зробити нас по-справжньому щасливими.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ МОДЕЛЮВАННЯ В ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ

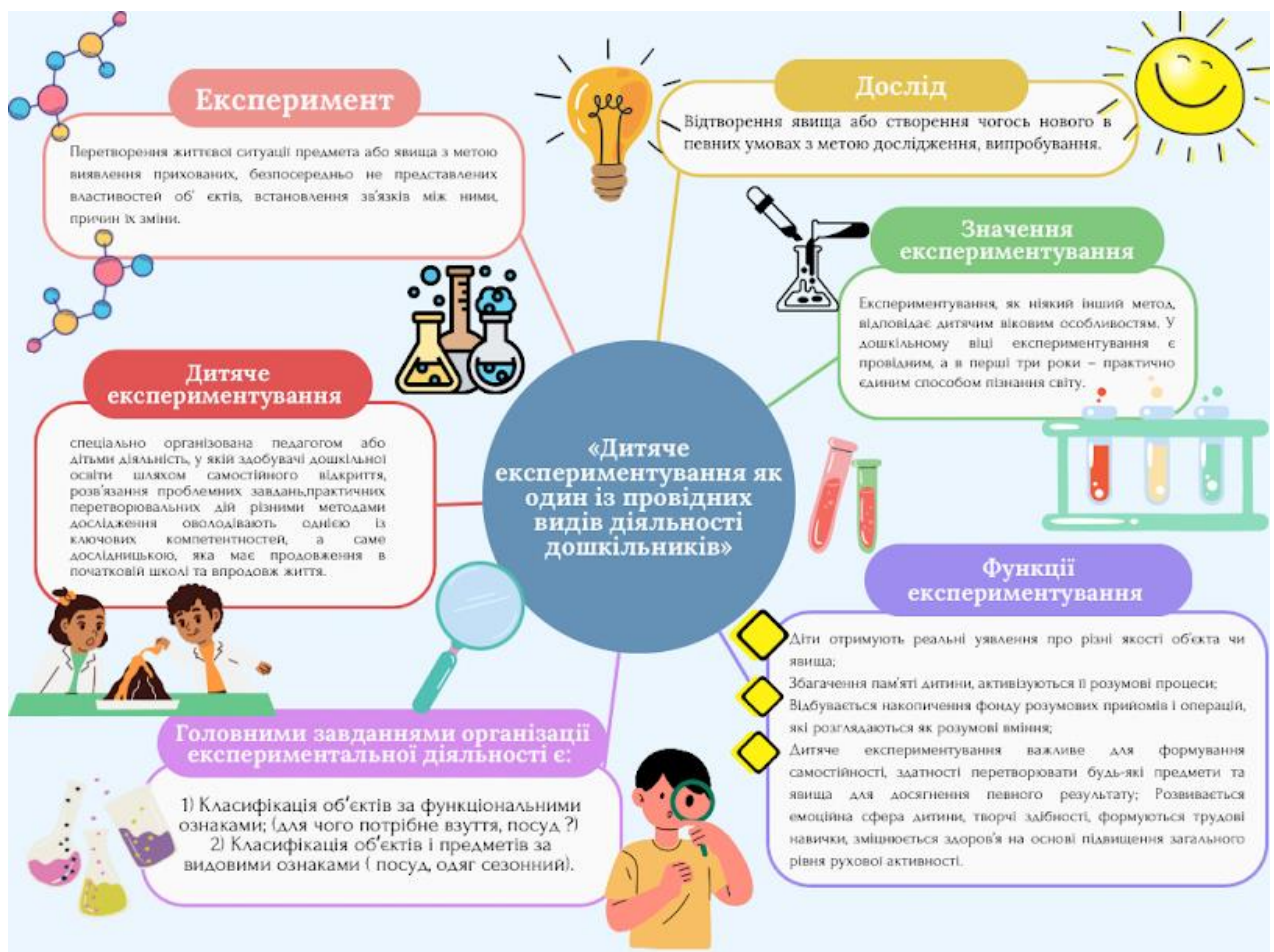
Метод моделювання – це спосіб пізнання світу, при якому дитина створює (або використовує готову) модель об'єкта, явища чи процесу, щоб краще його зрозуміти або дослідити. Це можуть бути: макети, конструкції, схеми, малюнки. Використання методу моделювання сприяє розвитку *мислення*; розвиває *самостійність*, *відповідальність*, *пізнавальний інтерес*. Діти вчаться *експериментувати без страху помилитися*.

АРТ-СХЕМА «ДИТЯЧЕ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ПРОВІДНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ»

Арт-схема – це наочне, образне графічне подання певної теми, ідеї чи процесу, яке поєднує в собі елементи мистецтва, інфографіки та логічної структури. Вона використовується для креативного осмислення інформації та її візуалізації. Арт-схема – це як малюнок-колаж, що через зображення, символи, кольори й ключові слова пояснює певну тему. Ця схема може бути оформлена як інфографіка, колаж, ментальна карта або плакат, де ключові елементи зображені яскраво, образно та зрозуміло.

МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З АКЦЕНТОМ НА ПРОВІДНУ РОЛЬ ДОСЛІДНИЦЬКО- ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Сучасний заклад дошкільної освіти, де провідним видом діяльності є дослідницько-експериментальна діяльність – це такий освітній простір, у якому пізнання навколишнього світу дітьми відбувається переважно через дослідження, спостереження, експерименти, активну участь у розв’язанні пізнавальних завдань і проблемних ситуацій. У такому закладі дошкільної освіти діти проводять прості досліди та експерименти з об’єктами живої та неживої природи; дошкільники спостерігають, ставлять запитання до вихователя, наприклад: «Чому...?», «Як працює...?», «Що буде, якщо...? тощо» та роблять висновки на основі побаченого чи отриманого досвіду. Ознайомлення дітей з навколишнім середовищем відбувається через заняття, ігри, прогулянки, а також вивчаються у форматі міні-проектів або довготривалих досліджень, де поєднуються знання з різних сфер: природа, математика, мовлення, технології, мистецтво. Основна мета функціонування таких сучасних закладів дошкільної освіти – засвоєння знань через практичний досвід; розвиток пізнавальної активності та допитливості в дітей; виховання бережного ставлення до навколишнього довкілля. Наведемо приклади сучасних закладів дошкільної освіти де провідним видом діяльності є дослідницько-експериментальна діяльність автори яких є студенти спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Вітаємо в "Лабораторії дитячих відкриттів"

ШЛЯХ ДО ЗНАНЬ ЧЕРЕЗ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА
ЕКСПЕРИМЕНТИ

ДЕ МАЛЮКИ СТАЮТЬ ВЧЕНИМИ: ОСВІТНІЙ СВІТ ЗАКЛАДУ

Ласкаво просимо до місця захоплюючих
відкриттів та пригод!

Наш заклад відрізняється своїм яскравим та казковим
зовнішнім виглядом. Чого вартує лише одна тіляні колба, що
одразу захоплює увагу дорослих і дарує відчуття магії та дива
малечі.

Цей унікальний дизайн відображає наш підхід до освіти - ми
віримо, що вчення та дослідження можуть викладатися, як
незвичні та захоплюючі пригоди для наших маленьких
відкривачів.

На території нашого закладу розташований чудовий комплекс для розваг та відпочинку

Він створює ідеальні умови для
активного дозвілля дітей.
Майданчик наповнений
різноманітними ігровими
спорудами, зручною зоною для
прогулянок та фізичних вправ, а
також зони для творчості та
тихої роботи.

Спеціальні місця для проведення цікавих експериментів та дослідів

На території комплексу також
відаються регулярні наукові
заходи, де малеча бере активну
участь, досліджує, творить і
отримує незабутні враження та
позитивні емоції!

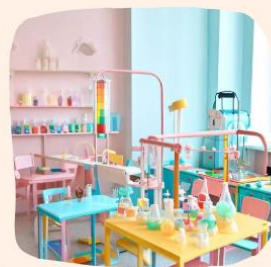
	Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця
	Дослідницька майстерня	Творча студія	Купірна веселка	Еко-дослідники	Технічна майстерня
	Музична мрія	Рухлива радість	Мандрюємо у світ книг	Світ спорту та пригод	Творчий лабораторіум
	Казкові пригоди	Подорожі світом	Науковий фантазер	Театральна вистівка	Світ фантазії та казок
	Мозаїка мистецтва	Пригодуницька кухня	Фізкульт-шоу	Детективи безпеки	Рухлива радість

**ДЕ ДІТИ ВІДКРИВАЮТЬ
СВІТ:
ВІРТУАЛЬНИЙ ТУР**

**ДЕ ДІТИ ВІДКРИВАЮТЬ
СВІТ:
ВІРТУАЛЬНИЙ ТУР**

**ДЕ ДІТИ ВІДКРИВАЮТЬ
СВІТ:
ВІРТУАЛЬНИЙ ТУР**

ЧАРІВНИЙ НАБІР ДОСЛІДНИКА ПРИРОДИ

Чарівний набір дослідника природи – це набір простих, доступних матеріалів та інструментів, які можна зібрати або виготовити власноруч для організації дитячого експериментування. Такий набір допомагає дітям вивчати природу через гру, спостереження, експерименти, і при цьому розвивати пізнавальну активність, мислення й допитливість. Наведемо приклади таких наборів автори яких є студенти спеціальності 012 Дошкільна освіта.

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ЯК ВИДУ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Вік	Особливості розвитку
1-3 роки	Діти активно освоюють предметний світ шляхом маніпулятивної діяльності, тобто експериментуючи з предметами та об'єктами. Їх захоплює сам процес, хоча вони не вміють співвідносити результат з процесом досягнення мети. Тобто у цьому віці дитяче експериментування має ситуативний характер. Малюки 1-3 років виявляють значну пізнавальну активність та допитливість, тобто об'єкти та предмети, які їм цікаві, діти можуть довго розглядати та ними маніпулювати. Діти раннього віку можуть досліджувати воду, пісок, повітря, сонце, іграшки, себе як особистість тощо. Головна мета дитячого експериментування – ознайомлення з довкіллям через відчуття та виокремлення основних зовнішніх властивостей об'єктів дослідження.
4-5 роки	Діти чотирьох-п'яти років готові до цілеспрямованого експериментування. У цей період педагог проводить разом з дітьми досліди та експерименти, коментуючи процес та результати дослідження. Тобто вихователь не самостійно демонструє дослід чи експеримент, а залучає дошкільників до їх проведення. Діти отримують знання про об'єкт чи предмет дослідження, визначаючи основні їх властивості, та пов'язують результати дослідження з повсякденним життям. Підтримка, допомога, самостійність виконання дітьми дослідження, візуальний контроль з боку дорослого, заохочення до такої

	діяльності, дотримання правил техніки безпеки – основні вимоги до педагога. Діти цього віку досліджують неживу природу (стан води, ґрунт, пісок та їх властивості); живу природу (обстеження різноманітних рослин (висота, форма, розмір, листя, крона, гілки, плоди, квіти), зміни, які відбуваються з рослинами в різні пори року; розглядають тварин, визначають їхні ознаки; спостерігають, як утворюються різноманітні кольори, змішуючи фарби; створюють дитячі оказіоналізми; обстежують різноманітні речі; досліджують геометричні еталони, особистісні якості. Основна мета дитячого експериментування у цьому віці – навчити дітей мислити, а саме порівнювати та аналізувати і тим самим розширювати знання про об’єкти та предмети навколишнього світу, виділяючи їх внутрішні властивості.
6-7 років	До шести років у розвитку дитини відбуваються істотні зміни. Насамперед дитина починає вільно спілкуватися з однолітками та вміє висловити свою думку; активний словник дошкільника поповнюється завдяки словам, що позначають властивості об’єктів, які досліджуються. Діти 6-7 років, маючи свою мету, висувують припущення та шукають шляхи підтвердження або спростування своїх гіпотез. У них розвивається пізнавальний інтерес, формується продуктивність розумових процесів – уваги, мислення, пам’яті. Дошкільники можуть спрямовувати їх на вирішення конкретних завдань, на засвоєння і виконання правил, на досягнення кінцевого результату. Вони здатні до

	планування своєї діяльності, практичного втілення власного задуму. Діти цього віку проводять такі різновиди дослідів: у неживій природі (значення вологи в ґрунті, як просочується вода в піску, про іній, як утворюється град, сніг та крига, туман, роса, веселка); у живій природі (дослідження гілочок дерев у груповій кімнаті взимку, довести, що з насінини виросте рослина і показати, які умови потрібні для цього, ознаки овочів та фруктів, порівняння гілок та квітів рослин); з геометричними фігурами – досліджуючи їх властивості; з матеріалами (тканина, папір, пластик, метал, поролон, кераміка); у мистецтві (дослідження різноманітних нетрадиційних технік малювання та ліплення) тощо. Мета цього етапу: структурування знань та приведення їх в систему, активне використання результатів дослідження у практичній діяльності, розвиток усіх психічних процесів
--	--

ГЛОСАРІЙ

Спостереження – цілеспрямоване, спеціально організоване сприймання предметів і явищ об'єктивної дійсності, метод наукового пізнання. Спостереження потребує активізації усіх психічних процесів особистості, особливо уваги й мислення (Гончаренко, 1997, с. 366).

Спостереження – це те, що виявили, помітили після уважного розглядання, вивчення, дослідження та ін. кого-, чого-небудь (Бусел, 2005, с. 1256).

Спостереження – початковий етап емпіричного дослідження світу, характеризується цілеспрямованим активним сприйняттям дійсності з метою отримання чуттєвих даних про об'єкт пізнання. Як правило, спостереження включено в процедуру експерименту як його необхідна складова частина (Шинкарук, 2002, с. 742).

Експеримент – метод пізнання явищ дійсності в умовах спеціального відтворення природних закономірностей на основі певної наукової теорії, що визначає мету, спосіб проведення та інтерпретацію результатів (Шинкарук, 2002, с. 190-191).

Експеримент – чуттєво-предметна діяльність у науці, і у вузькому сенсі – дослід, відтворення об'єкту пізнання, перевірка гіпотез тощо (Ярмаченко, 2001, с. 196).

Експеримент – дослідження шляхом внесення в нього змін відповідно до гіпотези з метою формування певних якостей особистості (Крутий & Фунтікова, 2010, с. 83).

Експеримент – метод дослідження, сутність якого полягає в розкритті досліджуваного явища в чітко регульованих умовах (Жадан, 2018, с. 34).

Дослід – 1) відтворення якогось явища, створення чогось нового у певних умовах з метою дослідження, випробування 2) спроба здійснити щось, пробне здійснення чогось в експерименті (Ярмаченко, 2001, с. 162).

Дослід– важливий шлях пізнання. Цінність його в тому, що діти самостійно у певній логічній послідовності здобувають знання, а не отримують від педагога готові (Жадан, 2018, с. 144).

Діяльність – визначається як специфічно людська форма активного ставлення до дійсності, регульована свідомістю як вищою інстанцією, внутрішня і зовнішня активність, що спричиняється потребою і регулюється свідомо поставленою метою (Синявський & Сергєєнкова, 2007).

Діяльність – динамічна система взаємодії суб'єкта зі світом, у процесі якої відбувається виникнення і втілення в об'єкті психічного образу та реалізація опосередкованих ним відносин суб'єкта у предметній дійсності» (Шапар, 2004, с. 101).

Діяльність – систему дій, практичних і розумових, спрямованих на досягнення якої-небудь мети (Товкач, 2014, с. 106).

Дослідницька діяльність – розуміють таку діяльність, яка безпосередньо пов'язана з вирішенням творчого дослідницького завдання, що не має наперед відомого результату та передбачає етапи, характерні для наукового дослідження (визначення проблеми, формулювання гіпотези дослідження, власне проведення дослідження, аналіз його результатів і остаточне узагальнення, формулювання висновків) (Кремень, 2008, с. 236).

Дослідницька діяльність – вид активності дитини, спрямований на пошук об'єктивної інформації про устрій Всесвіту шляхом особистого практичного експериментування з об'єктом дослідження (Крутій, 2017).

Пошуково-дослідницька діяльність – це активна пізнавальна діяльність дітей у здобутті нових знань, виробленні способів пізнання, що потребує пізнавальної самостійності, форми організації пошукової діяльності; система пізнавальних завдань, евристичні бесіди, дискусії, дослідницькі завдання тощо (Жадан, 2018, с. 31).

Пошуково-дослідницька діяльність – це діяльність, яка передбачає розв’язання дошкільниками ситуацій за допомогою проведення дослідів та нескладного експериментування, під час яких діти задіюють свій чуттєвий досвід, самостійно аналізують результати, роблять висновки, пізнають сутність того чи іншого явища (Михайліченко, 2018, с. 42).

Дослідницько-експериментальна діяльність – це організована педагогом діяльність дітей, у якій вони шляхом самостійного відкриття природи, розв’язання проблемних завдань, практично перетворювальних дій одночасно оволодівають новими знаннями, а також уміннями та навичками їх подальшого самостійного набуття (Лисенко, 1994, с. 78).

Дитяче експериментування – це діяльність у якій вихованці рахують, вимірюють, порівнюють, визначають форму та розміри об’єктів, удосконалюючи цим свої логіко-математичні навички (Гануза, 2004, с. 12)

Дитяче експериментування – пізнавальна діяльність, у процесі якої здійснювані дитиною практичні дії виконують орієнтовно-дослідницьку функцію, створюючи умови, в яких розкривається зміст об’єкта (Крутій, 2017, с. 18).

ОСОБЛИВОСТІ ДИТЯЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ

№	Особливість	Характеристика
1.	Власна активність (самостійність)	Діяльність, яка виконується тільки дітьми впродовж отримання нових відомостей про об'єкт довкілля
2.	Визначення дітьми цілей та відповідних дій	Відповідно до отримання нових відомостей про об'єкти дослідження, діти ставлять перед собою все нові й нові цілі, які потім намагаються зреалізувати
3.	Наявність спроб та помилок	Для досягнення нових цілей вимагається надзвичайно багато практичних дій, результати яких не можуть бути відомі дошкільникам. У ході експериментування діти не бояться припуститися помилки, що є важливим для розвитку нестереотипного мислення, яке визначає ефективність засвоєння знань
4.	Наявність незрозумілих фактів	Нові об'єкти, з якими експериментують діти, спочатку виявляються незрозумілими, такими, що їх дитина не може чітко охарактеризувати, вони присутні в дитячій свідомості у формі нечітких уявлень. Експериментування дозволяє дитині сформулювати власні уявлення про явища й об'єкти довкілля, «пояснити» їх
5.	Головна роль відводиться дітям, а не педагогу	Роль дорослого полягає у створенні спеціальних об'єктів чи ситуацій, які стимулюють пізнавальну активність дітей. Найголовніше – давати можливість дошкільникам мислити самостійно
6.	Отримання нових «незапланованих» знань	Під час експериментування з новим об'єктом діти можуть отримати зовсім неочікувану для них інформацію, що призводить до отримання нових знань та зміни ходу дослідження

7.	Створення осередку експериментування та дослідів (лабораторії)	Лабораторія має містити матеріали, предмети, які потрібні для власного вибору дошкільниками під час експериментування. Також такі осередки дають можливість врахувати бажання дітей, які пов'язані з темою вибору дослідження, тривалістю, кількістю учасників
----	--	--

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДІВ ІЗ ДІТЬМИ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
(ЗА С. ЄЛМАНОВОЮ – СПІВРОБІТНИК ІНСТИТУТУ ПЕДАГОГІКИ
АПН УКРАЇНИ)**

Дослід 1

Тема. Повітря.

Мета: уточнити уявлення дітей про те, що повітря – складова життя рослин; розвивати уважність, допитливість.

Припущення: корені рослин дихають під землею, бо там є повітря.

Хід дослід: грудочку твердої землі вкиньте у трилітрову банку з водою. Спостерігайте появу бульбашок. Звідки вони з'явилися? Із землі. Рослини, як всі живі істоти, дихають повітрям. Воно необхідне їм для росту й розвитку. Якщо ґрунт твердий, повітря в ньому мало, і кореням майже нічим дихати. Тоді потрібно рятувати рослину, а саме розпушити землю. І тоді повітря буде проникати в землю і корені рослин будуть дихати під землею. Тобто наше припущення підтвердилось.

Дослід 2

Тема. Вода.

Мета. уточнити уявлення дітей про те, що вода є необхідною умовою для рослин; розвивати спостережливість.

Припущення: вода не рухається по стеблах і листях рослин, вона залишається в коренях.

Хід дослід: для наочної доказовості руху води по всіх частинах рослини візьміть 1-2 пагони судинної рослини, наприклад, бальзаміну, з добре сформованою системою й помістіть їх у забарвлений розчин. Разом з дітьми спостерігайте, як бальзамін всмоктує зафарбовану воду. Отже, припущення не підтвердилось. Діти пригадують, які умови необхідні рослинам для нормальної

життєдіяльності: повітря, світло, вода, тепло. Для цього потрібно забезпечити правильний догляд за рослинами.

КОНСПЕКТ ЗАНЯТТЯ ІЗ ДИТЯЧИМ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯМ З ЦИКЛУ

«МИ – ХІМІКИ»

(автор Н. Саркісова – вихователька закладу дошкільної освіти)

Мета: ознайомити дітей зі способом отримання картопляного борошна з тертої картоплі, на основі набутих раніше знань дослідницьким шляхом, учити визначати наявність у ньому крохмалю; розвивати пізнавальну діяльність, логічне мислення, творчість, збагачувати пам'ять; сприяти емоційному піднесенню, набуттю вміння працювати разом, комфортному почуванню в колективі; формувати трудові навички.

Обладнання: тертушка, марля, картопля, прозора ємкість, біла тканина, серветки, водно-йодний розчин.

Попередня робота: бесіда «Як картопля на стіл потрапила»; набуття досвіду щодо визначення наявності крохмалю в картоплі та яблуках.

Хід заняття:

I. Вступна частина: закріплення способу визначення крохмалю в харчових продуктах.

Вихователь запитує дітей:

– Що ми з вами робили на минулому занятті? (*Ми з'ясовували, чи є крохмаль у картоплі та яблуках*). За допомогою якого розчину ми це з'ясовували? (*Крапали на шматочок картоплі та яблука водно-йодний розчин*). Чи вдалося нам виявити крохмаль? (*Ми виявили крохмаль у картоплі*). Як ми визначили, що це крохмаль? (*Йодно-водний розчин на шматочку картоплі посинів*). А сьогодні ми з вами підемо далі – приготуємо цей крохмаль.

II. Лабораторна робота: одержання картопляного борошна; визначення наявності в ньому крохмалю.

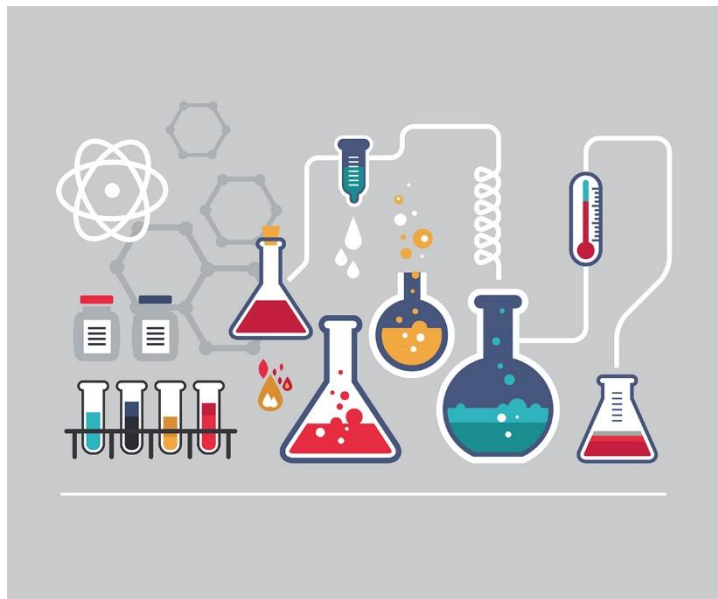
1. Картоплю ретельно миють.
2. Труть на звичайну тертку.
3. Перекладають отриману консистенцію на марлеве сито.
4. Збирають сік із крохмалем у посуд.
5. Віджимають сюди отриману консистенцію, що в марлі.
6. З осілого крохмалю зливають сік і заливають його чистою водою.
7. Коли крохмаль осяде на дно, зливають воду.
8. Розкладають крохмаль тонким шаром на тканину й просушують.
9. Для перевірки наявності крохмалю в залишках тертої картоплі марлевий мішечок із ними опускають у водно-йодний розчин.

III. Підсумок заняття:

– Що ми сьогодні отримали?

(Ми сьогодні отримали крохмаль).

Для чого його можна використовувати? *(Завареним крохмалем крохмелять білизну; сухий порошок – крохмаль, додають у торти; крохмалем згущують киселі).* Що міститься у крохмалі? *(У ньому містяться вуглеводи).* Що це таке?

(Вуглеводи – це речовини, які надходять із їжею в організм. Вони потрібні для роботи м'язів, тобто для нашого руху). Правильно, вуглеводи потрібні організмові, щоб працювали серцеві м'язи, а також для розумової діяльності.

ГРА-ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ

Гра-експериментування з піском

Мета: сформувати уявлення дітей про властивості піску, а саме те, що сухий пісок розсипається, а з вологого піску легко будувати різні конструкції.

Матеріали: пісок, вода.

Умови проведення: літо.

Вік. 3-4 роки.

Хід гри-експериментування

Діти на прогулянці захотіли дізнатися «З якого піску можна зробити різноманітні конструкції?». Думки розділились (одні діти твердять, що з сухого піску, інші – з вологого). Дошкільники перевіряють свої припущення, а саме: набрати в кулачок жменю піску і випустити його. Діти помітили, що пісок розсипається і має окремі піщинки, які не тримаються одна одної. До сухого піску діти додали води – утворився вологий пісок. Далі вони знову взяли його і побачили, що саме з вологого піску можна робити різноманітні споруди. Після гри-експериментування у дітей можуть виникнути запитання до вихователя, наприклад: *Як утворюється пісок? Чому пісок буває різного кольору від білого до чорного? Чому маленькі піщинки склеюються у вологому піску, а не розсипаються?*

ПРИКЛАД МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ДОСЛІДІВ ЗА КАЗКАМИ Й ОПОВІДАННЯМИ В. СУХОМЛИНСЬКОГО (ЗА Б. МАЦУР)

Краплинка води

Мета. Сприяти формуванню у дітей бажання піклуватися про інших, з повагою ставитися до осіб протилежної статі та людей старшого віку.

Матеріали: склянка із соком чи компотом.

Короткий зміст оповідання. У спеку діти поверталися з походу. Вони підійшли до колодязя і почали пити, відтіснивши бабусю. Та зажурено хитала головою. «Той, хто поспішить випити краплинку води, перш ніж нап'ється дідусь, бабуся, батько, мати, виросте негідником», – робить висновок автор.

Хід досліду. Вихователь ставить перед дітьми склянки із соком, просить уявити, що вони разом з ним та помічником вихователя повертаються з далекої мандрівники втомлені і дуже хочуть пити. Діти повинні спочатку запропонувати попити дорослим, потім хлопчики мають подбати про дівчаток, а тоді задовольнити свою спрагу.

Отже, обговорюючи художній твір із застосуванням дослідницько-експериментальної діяльності, в дітей через художні образи, причиново-наслідковий зв'язок між діями персонажів та їхньою подальшою долею формується морально-етична поведінка. Морально-етичний дослід не лише втілює різні моделі поведінки у певних ситуаціях, а й розкриває внутрішній стан дітей, впливає на психологічні процеси, що супроводжують ставновлення самооцінки, свідомості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баюрко Н., Карук І., Стахова І. Тенденції розвитку польсько-української співпраці в галузі охорони навколишнього середовища. *«Вісник науки та освіти (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)»*: журнал. 2024. No 10(28) 2024. С.675-685. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10\(28\)-675-684](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-10(28)-675-684)
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко; [гол. ред. С. Головка]. Київ: Либідь, 1997. 373 с.
4. Жадан Л. В., Жадан В. П. Педагогічний словник. Харків: Вид. група «Основа», 2018. 144 с.
5. Каньоса Н. Г., Бабюк Т. Й., Пукас І. Л. Методика виховання та розвитку дітей раннього віку : навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. 268 с.
6. Карук І.В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. *«Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)»*: журнал. 2023.No 9(23) 2023. С.320-329. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23))
7. Карук І.В. Особливості практичної підготовки вихователів та вчителів початкової школи європейських країнах. *Formation of competitiveness of educators and psychobgits in the context of European integration: scientific and pedagogical internship*, 2024. Riga, the Republic of Latvia. P.20-26.
8. Карук І. В. Зміст організації дитячого експериментування впродовж 1950-1990 рр. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного*

університету імені Івана Франка. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», Вип. 47. Том 1, 2022, С. 28-32. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/47-1-4>

9. Карук І.В., Стахова І.А., Казьмірчук Н.С. Екологічне виховання дітей: європейський підхід : навчальний посібник. Вінниця: ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2024. 111с.

10. Крутий К. Л., Карук І. В. Дитячі okazіоналізми як вид елементарного експериментування зі словом. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія*, 65, 2021. С. 35-40. DOI: 10.31652/2415-7872-2020-65-35-39

11. Карук І. В., Колеснік К. А. Реалізація освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтв» у процесі експериментування та групової діяльності дошкільників. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Запоріжжя : КПУ, 74, 2021. 19-23. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.74-1.3>

12. Карук І. В. Гра-експериментування як засіб розвитку дослідницької активності дошкільників. *Інноваційна педагогіка*, 20, 2020. С. 142-146. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-2-30>

13. Карук І. В. Дефінітивний аналіз та сутність поняття «експериментальна діяльність». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія*, 61, 2020. С. 30-35. DOI: 10.31652/2415-7872-2020-61-30-35

14. Казьмірчук Н., Карук І. Стахова І. Інноваційні технології формування екологічної культури : ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТЕЗАУРУС. *Наука і техніка сьогодні*. № 6 (24), 2024. С.471-482. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-6\(34\)-471-482](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-6(34)-471-482)

15. Крутий К. Л., Карук І. В. Підготовка майбутніх вихователів до запровадження технології «Освітня подорож» як форми реалізація партнерської діяльності дитини і дорослого. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні*

методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми», 52. ВДПУ, Вінниця, 2018. С. 329-332. Режим доступу: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26432.pdf>

16. Іщенко Л.В., Кривошея Т.М., Карук І.В. Актуалізація аксіологічної сфери майбутнього вихователя до формування екологічно-вихованої особистості старшого дошкільника. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»): журнал*. 2024. № 1(35) 2024. С.166-179. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1\(35\)-166-177](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-1(35)-166-177)

17. Коломієць А. М. Особливості організації експериментування як виду діяльності дітей дошкільного віку: європейський досвід. *Порівняльна професійна педагогіка*, 12(2), 2022. С. 7-14. DOI: 10.3189/2308-4081/2022-12(2)-1

18. Коломієць, А.М., Демченко, О. П., Жовнич, О. В., & Колеснік, К. А. Значення групової діяльності під час дитячого експериментування. *«Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал*, № 11(11), 2022. С. 138-150. [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11\(11\)-138-149](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11(11)-138-149)

19. Мацур Б. Морально-етичні дослід. *Дошкільне виховання*, 9, 2013. С. 24-25.

20. Присяжнюк Л. А., Колеснік К. А., Карук І. В., Король А. В. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації середовищного підходу до організації освітнього процесу в закладах дошкільної і початкової освіти в контексті впровадження європейського досвіду. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*, 64. 2022. Вінниця: ТОВ «Друк плюс. 161-173. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-64-161-173>

21. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynsk O. Organization of group activities of older preschool children in the process of

experimenting *Society. Integration. Education, II* Rezekne, 2021. P. 729-743. doi: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6247>.

22. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., Shykyrynska O., Vyshkivska V., Komarivska N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. *Society. Integration. Education, I*, 2022. P. 404-414. doi: <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6838>

23. Kolomiiets A., Lazarenko N., Kolesnik K. Peculiarities of Organization of Group Interaction of Preschool Children in the Process of Game-Experimentation. *Preschool Education: Global Trends*, 2. 2022. Retrieved from <https://preschool-journal.com/index.php/journal/article/view/16>

24. Franchuk N., Karuk I., Imber V., Komarivska N., Kazmirchuk N., Koval T. Developing future primary school teachers' communication through pedagogy of partnership. *Journal of Education and Learning (EduLearn)* Vol. 18, No. 3, August 2024, pp. 607-615. DOI: <https://doi.org/10.11591/edulearn.v18i3.21668>

25. Inna Karuk, Kateryna Kolesnik, Tetiana Kryvosheya, Natalia Pakhalchuk, Svitlana Pokhyla Trends of implementation of research-experimental activities in preschool educational institutions of Ukraine in today's conditions. *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION* : Proceedings of the International Scientific Conference. Volume II, May 24th, 2024. 16-26. <https://doi.org/10.17770/sie2024vol2.7890>

<https://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/7890/6554>

26. Stakhova Inna, Oliinyk Nataliia, Karuk Inna, Kazmirchuk Natalia. Environmental problems of Ukraine during the war period: ways of them overcoming. *Environment. Technology. Resources*. Rezekne, Latvia Proceedings of the 15th International Scientific and Practical Conference. Volume I, 334-338. URL: <https://journals.rta.lv/index.php/ETR/article/view/7976/6286>
<https://doi.org/10.17770/etr2024vol1.7976>

27. Vovchenko O., Zelinska-Liubchenko K., Platash L., Karuk I., Kravets N. The role of group interventions in building life competencies of pre-schoolers with special educational needs . Sapienza: International Journal of Interdisciplinary Studies, 6(1), 2025. e25011. <https://doi.org/10.51798/sijis.v6i1.962>

28. Pakhalchuk N., Shikyrynskaya O., Kolesnik K., Kryvosheya T., Karuk I. The readiness of future preschool and primary education specialists to form the foundations of children's cyber security. Environment. Technology. Resources. 16th International Scientific and Practical Conference. June 19-20, 2025, RTU Rezekne Academy, Rezekne, Latvia. <https://conferences.rta.lv/index.php/ETR/ETR2025/paper/view/6694>

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

КАРУК Інна Василівна

НАУКА В ДОЛОНЬКАХ

ПРАКТИКУМ

з навчальної дисципліни «Дитяче експериментування в закладах освіти»

для здобувачів спеціальності

012 Дошкільна освіта

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Факультет дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної

Кафедра дошкільної освіти

м.Вінниця, вул. Острозького, 32